

Антон-Біда — Герой Труда

Іван Багряний

ВІДПОВІДЬ ЛЮДОЛОВАМ

Вступ

В Берліні сталася біда —
Стряслась беліберда...

Шпигун, фашист і емведист,
І сталінський поет,
З'єднавши свій докупи хист,
Створили "Комітет", —

Щоби на "родіну" ішов
Мерщій Антон Біда,
Бо плаче там за ним Хрущов...
Така беліберда!

І розіслали "Бюлетень";
Я прочитав — біда!
Не бюлетень — "тень на плетень",
Така беліберда!

І найчудніше номер вдавсь
У тій шпаргалці, брат,
Як там за мене роздививсь
Якийсь лауреат, —

Як в "рай" советський черги жде
Діпіст Антон Біда,
Як мріє він про еМВеДе...
Така беліберда!

Я рачки ліз, — сміявсь до сліз,
Читавши цей трактат,

Як заробляв черговий приз
Нещасний лауреат.

Але нехай. Таких не хай —
Що зробиш як біда.
Такий повзе, куди не пхай:
"Бурда? Беліберда? —
Яка різниця! Тільки б приз,
А решта — тринь-трава!.."
Я рачки ліз — сміявсь до сліз,
Читавши ті дива.

Але нехай. Таких не хай.
Мовчу і не дишу.
Про себе сам я на цей "хай"
Всю правду напишу.

Лиш не тепер. Я бій звезду
В наступному числі.
А зараз — про белі берду
Оцю ось взагалі.

* * *

В східний Берлін прийшов наказ,
Прийшов такий пакет:
Щоб в "рай" вернуть Антона враз,
Створити Комітет!

І загуділи провода
З Берліну до Кремля —
Співає з радости вода,
Співає вся земля, —

Все про любов, все про любов
До бідного Біди, —
Тебе кохає сам Хрущов!
Скоріш, Антоне, йди!

Скоріш, скоріш, Антоне! Скрізь
Тепер ти як девіз!

Без тебе нам й соціалізм
Не є соціалізм!

Гей, загуділи провода,
Гуде земля й вода —
Хвилює всіх Антон Біда...
Така беліберда!

Й сидить Біда от при столі
Та й слухає етер,
Та й думає, що, взагалі,
Кому ж біда тепер?

Що ж, поговоримо про це
В наступному числі,
А зараз — глянемо в лице
Цим "Браттям" взагалі,

Придивимося, хто ж вони,
Що кличуть нас "туди",
Хто ці геройські брехуни,
Майстри беліберди?

* * *

Спочатку шеф: Авторитет!
Не скажеш, що Біда.
Створив "приватний" комітет...
А це — беліберда!

Пагони, орден, все як є,
Неначе й справді шеф,
Лиш не сказав, а хто ж дає
Червінці на цей блеф,

І хто ж їм дав за це чини,
Медалі й ордени,
Й за скільки срібних продали
У "рай" Біду вони.

Урра, урра! Такий скандал:

На чий же капітал?!
На чий наказ?.. ну, словом, шеф
Збрехнув, як генерал.

Назовні — зовсім не чекіст,
Великий гуманіст.
Лише з нутра — дрібний службист,
Маленький емведист.

В чаду любови до Біди
Зчинив він ґвалт такий...
Якої ж ще беліберди
Ти хочеш, друже мій!

За ним іде другий капрал,
Чи топак генерал,
Чи топак справжній потентат —
Герой-лауреат.

То він про мене писонув —
Гармошку в руки дав,
І по губах "сальцем" мазнув...
Його я вже згадав.

Зробив він, бач, геройський жест:
Свій сталінський пиріг
Уклав у цей "приватний" трест,
Уклав і все, що міг, —

Щоб поуз браму еМВеДе
Вернути в "рай" Біду...
Чи бачив, друже, ще ти де
Таку беліберду?!

А третій стовп при двох оцях —
Крутій — відомий хлист, —
Холуй контррозвідок усіх,
Шпигун і кар'єрист.

Ой, хоче щастя для Біди
Шпигун і ренегат!..

Такої ще беліберди
І світ не бачив, брат.

Але найкращий в тресті там,
В "приватнім" тім ларку,
Фашистський прихвостень і хам,
Що на своїм віку
Не з одного крови напивсь,
Не одного продав, —
Він Василяким об'явивсь
І в тресті Тузом став...

Такий букет: — шпигун, "поет",
Фашист і емведист, —
В цілому — вийшов "Комітет".
Держись, Антон діпіст!

Але Антон на те й БІДА,
Що "там" біди хлиснув
(Хоч був він там Герой Труда),
Бо холуєм не був, —

На те він і бувалий кмет,
На те він і Біда,
Щоб розуміть, що "К о м і т е т"
В а ш —
ц е б е л і б е р д а.

* * *

Оце було б на перший раз.
Пока!
Надалі прочу,
Що розповім тут сам для вас,
Хто Я й чого я хочу.

Ніж слухати куди веде
Фашист із емведистом,
Я розкажу без еМВеДе,
Як став Біда діпістом.

Коли й на "родіну" прийду,
Коли й вернусь до хати...
Цього не знають, лиш тремтять
Хами і лауреати.

Про все скажу.
Ну, а поки —
Товаришам — мій стиск руки!
А ворогам — "готов всігда!"

А н т о н Б і д а,
Г е р о й Т р у д а.

Розділ перший

Привіт, привіт, привіт, привіт,
Товаришу і брате!
Та й лавреатові привіт.
Привіт, лауреате!

Бо ти лиш парій, ти ґелот,
В'язниці власної "оплот".
В країні горя й страхоти
Багато є таких як ти:

З своєї волі — й не диши!
Що кат накаже, те й пиши!
Тому, хоч жалиш, як змія,
Та все ж злови не маю я.

Ти пам'ятай про це завжди:
Велике серце у Біди.

А покищо... Привіт, привіт!
Нехай послухає весь світ,
Де взявсь,
як жив "герой труда"...
Галло!
Говорить сам Біда!

Родився я на білий світ
У темнім... Точні дані?
Хрущова мій цікавить рід?
Ну, скажем, в Ромодані.

Родився я, Біда, в біді
У наймитській родині...
Таких рабів було тоді
Багато в Україні,

Чи в "Малоросії", чи пак...
Нещасні гречкосії! —
На їхніх "не своїх" степах
Був
"Южний Край" Росії!

А в тім краю, ось в тім краю,
Ще в "дожовтневу" еру,
У тім прославленім "раю"
Почав мій рід кар'єру.

Неволя, злидні, — все як є,
Читай у кожній книзі!
І повставали за своє,
І йшли в Сибір (отак як є!),
Заковані в залізі.

За слово правди, за свій рід,
За волелюбство, за нарід, —
Сибір на бідного Биду!!!
Так написалось на роду.

Так написалося в житті,
(Бо Біди — всі ізгої) —
Щоби страждати на хресті
Імперії чужої.

У ній батрачили гаразд —
Давилися сльозами!
І гайдамачили не раз
З свяченими ножами...

За це — Сибір, ланцюг, лупак.
Тоді — судьба "Ді-Пі", чи пак:
Бездомний вовк, втікач, — "на век
Перемещонний человек".

Отож, щоб знали ви коли
Почав мій рід кар'єру:
Діди діпістами були
Ще в дожовтневу еру.

За волю й правду, як завжди
В юдолі нелюдимій,
Пройшли діди сюди й туди
Сибір "неісходимий".

II

Та ось ударили громи —
І стала "власть народа",
І ніби — позбулись тюрми,
І нібито — свобода!

В великій бурі свою кров
Брати порозливали
І за "братерство і любов"
Життя повіддавали, —

Щоби любов тая цвіла,
Щоби Вітчизна ожила!

Щоб ожила! Щоб згинув кат!
Щоб обійняв же брата брат
Ускрізь, де перш була тюрма...
"Панів нема — рабів нема!"

Ну, словом, "згинула біда"
І стала ніби "власть труда".
Це ніби для рабів вона,
Бо ціну сплочено сповна.

Та — стихли громи боротьби

I... залишилися раби!

Немов звільнялись на віки —
Мечами світ зорали...

Але з'явилися такі,
Що в них свободу вкрали, —
Лиш переставили клеймо,
Лиш перефарбили ярмо.

В тім "царстві волі і труда"
На світ прийшов А н т о н Б і д а.

III

Прийшов Антон Біда на світ
Щоб не загинуть роду, —
Щоб не пропав по тих і слід,
Що впали за свободу,

Отих, що в бурі свою кров
За всіх порозливали,
Що за братерство і любов
Життя повіддавали.

Лишили батька всі сини,
Та взявсь Антон на світі, —
Орав із батьком ті лани,
Що кровію политі,

Оті лани, що в боротьбі
Їх здобули раби собі.

На них Антон (читач, затям!)
Трудився вже малим дитям.

Уже малесеньким дитям
Він щедро потом сходив там, —
В тяжкім труді до всього звик...

Отак Антон почав свій вік.

Трудився він за ту любов,
Що для людей тут впала,
Трудився він, щоб тая кров
Даремно не пропала,

За край, за волю, за нарід...
Ну, словом, так, як клявся рід.

Ось так з дитинства став Біда
Герой терпінь,
герой труда.

І за той труд, любов і лад —
Розквітнув лан. Розквітнув сад.

IV

Нової ери віє стяг, —
Замість імперії — "Дальлаг"...
Пробачте, цей зарані шов,
До цього я ще не дійшов.

Нової ери б'є луна:
Замість імперії — "страна",
"Родная", ясно, еС-еС-еР;
Замість орла — червоний серп
І молоток кийком униз;
Замість Росії — "комунізм".

"Отець" і "вождь" замість царя.
А над усім — ясна зоря!

"Отець народів" і зоря —
Замісто "білого царя"!

Гіп-гіп-ура! Гіп-гіп-ура!
Таки прийшла нова пора.

Але про це не знав Антон,
Він на такий не думав тон, —

Пастух, погонич, водолий —
Трудивсь з батьками наш малий.

Але, далебі, і батьки,
Від праці волоокі,
Не мудрували про такі
Матерії високі, —

Любили землю — от і край.
Нутром любили Рідний Край!
А для роздуми — досить, брат,
Що, крім Антона, гурт малят.

Ні. З вічним потом на лиці,
Землі віддавши соки,
Не знала Мати про оці
Матерії високі.

А вже Антон — то й Боже крий! —
В п о л і т и к и
А н т о н м а л и й.

Він тільки в школі щойно вчив:
"Нема панів — нема рабів!"

А про "рабів" і про "царя"
Почав читати з "Кобзаря".

V

"Отець народів" і "зоря"
Замісто "білого царя"!

Таке хоч знову помирай, —
Пропали марно зміни:
Зробився знову "Южний Край"
На місці України.

Потоки крові й сліз моря,
Надії, — все пропало "здря":
Став знову раб і знову пан,

І знов плебеєм став "Іван",

Нарід зігнувсь, і "самопер"
До "мордописні" знов "попер..."

Ну, словом, як і цілий вік.
А хліб попер у другий бік!

Але про це не знав Антін,
Бо пас ягнята саме він.
Не бунтувався, Боже крий!
В політики Антон малий.

Любив він тих, кого пасе,
І рідне небо над усе.

Та ще волошок синій цвіт.
Та ще — Шевченків "Заповіт".
Н і !
р і д н е н е б о —
н а д у с е !
Та тих любив,
кого пасе.

VI

Любив він тих, кого пасе,
І рідне небо над усе.

Та ось прийшов печальний рік, —
Стряслась біда в природі:
Десь у Росії нагорі
Сказивсь "отець народів".

Щоби ягнят не пас малий,
Він з царського притона
Якусь мару, той "тато" злий,
Придумав для Антона.

Рішив забрать, чого не клав.
В сільраду він наказ прислав:

"Лошат, телят, ягнят і коз
В Антона
геть забрать в колхоз!

А сам Антон — з ціпком нехай
Іде собі в далекий край."

Отак! Така тобі мара!
І закричали всі "Ура!"
Ура, ура! Антон нехай
Покине хату й рідний край
І за батьками (й дві сестри!)
На всі чотирі йде вітри.
Та ні, не сам! Куди! Куди!
Бо ще він зайде не туди!

Щоби прийшло туди маля,
Де повелів "отець" з Кремля,
Щоби не втік маленький "гад", —
Прислать міліції наряд!!"

За що ж міліції наряд?!
Мабуть за те, що був тут лад?
Мабуть, що був він праці рад?
Мабуть, що цвів у нього сад?

За те, що цвів у нього лан
І сад той знаменитий,
Що щедро потом за людей
І кровію политий?

За те що жертвовано кров
За мир, братерство і любов, —
Прийшов міліції наряд
Й повикидав усіх підряд:
За карк — і на мороз гиля!
Так повелів "отець" з Кремля.

Улаштували весь куток,
Бабусь і сестер, і тіток,
І невісток,

і так дівчат,
Глухих дідів і онучат —
Маленьких діток, і дядьків —
Вчорашніх царських кріпаків:
За карк —
і на мороз гиля!
Так повелів "отець" з Кремля.

За що ж? А Бог те зна святий!
В політики Антон малий.

VII

Ну, Бог же тее зна святий!
В політики Антон малий.

Не знає він, що взагалі
Тепер Антон не в моді,
Що проти нього у Кремлі
Повстав "отець народів",

Що взявсь "отець" всіх ер і рас
Зліквідувать його "як клас":

Забрав усе, й опорки з ніг
І — голопузого на сніг!

Не знав Антон, що взагалі
Антон Біда не в моді,
Що в зореносному Кремлі
Сказивсь "отець народів", —
Узявсь "отець" всіх "мас і рас"
Антон зникнути, "як клас".

Це ж для діток комуни дар
Приніс новітній Ірод-цар.

Із зореносної пітьми
Гукнувши — "З корнем вирву!" —
Придумав він гатить дітьми
Десять всеімперську прірву.

Гей, з зореносної Москви
Гукнувши — "З корнем вирву!!" —
Узявсь "отець", щоб знали ви,
Гатить
А н т о н о м прірву:

Забрав усе, й опорки з ніг
І — голопузого на сніг!
Із корнем вирвав. Та Біді
Біда була ще впереді.

Отак взяли живцем за гак —
Геть розкуркулили отак:

Забрали хату, сад і двір.
І — прямим ходом н а С и б і р.

VIII

Ой, затужили матері,
Що деспот несудимий...
І потягнулись трударі
В Сибір "неісходимий".

І день і ніч, і день і ніч
Ішли на схід колони, —
На схід ішли і на північ
"Куркульські" ешелони.

На Україні сліз ріка,
Ріка й по всій Росії...
О, незабутня музика
"Куркульської" стихії!

На Україні сліз ріка,
Журби моря ще й трохи...
О, незабутня музика
Колхозної епохи!
З усіх шляхів!
З усіх дорог!..
Не чує світ!

Не бачить Бог!!.

Кипить дитячих сліз ріка! —
Приречених до страти! —
О, музика!
О, музика!!
О, музика, мій брате!

Лише такі пісні малих
Не любить "мудрий" Сталін,
І "лаври сталінські" за них
Співці ті не дістали.

Для цього треба б К у м а ч а
Або Т а д е ї ч а б хоча.*

* ПРИМІТКА АВТОРА: Сюди можна підставити не тільки Максима Тадейовича Рильського, а з однаковим успіхом всіх сталінських лауреатів, і виходитиме до ладу й до складу, до рими й до правди. Приміром:

"Або Тичину би хоча!"
"Миколу Бажана б хоча!"
"Ну. Сулеймана би хоча!"
"Джамбула-діда би хоча!"
"Чи Еренбурга б партача!"
"Або Твардовського б хоча!"
"Чи Долматовського б хоча!"
"Або Горлато ва б хоча!"
і т. д., і т. п.
І нарешті:
"Або Муратова б хоча!"

ІХ

І день і ніч, і день і ніч
Ішли на схід колони, —
На схід ішли і на північ
"Куркульські" ешелони.
Десь наче репнув світ увесь,
Розверзлася Росія
І утворилась прірва десь
На кості гречкосія.

З малими дітьми на руках,
Самі голодні й босі,
Йшли матері — і їхній плач
Неначе чути й досі, —

В безмежну тундру Колими,
В бездонний край Печори
Понаселяти йшли кістьми.
Пустелі, нетра й гори.

Несли журбу старі й малі
І плач по Україні,
І грудку рідної землі
На грудях у хустині.

Ішли на схід
і на північ
По всіх шляхах і день і ніч.

Серед плачу таких колон
Ішов малесенький Антон.

Хилила змучене лице
Безрадно бідна мати...
І не співали про це
Пісень лауреати!

Лише обабіч (о, часи!)
Вели його салдати й пси.

Не чує Бог, не бачить світ —
Оглух на цей "куркульський" міт,
Не бачить і як між колон
Іде манюсінський Антон.

Х

Вмірали дітки по шляхах,
Де йшли ці гречкосії,
І не поховані лежать
На всіх шляхах Росії.

Лягло малесеньких кісток
По тих шляхах багато.
І не співали про діток
Пісень лауреати!

Лише топтали (о, часи!),
Пручи живих, салдати й пси.

"Давай-давай! Давай-давай!"
В бездонну прірву! В дикий край!

Лишались дітки край доріг,
А поруч — мертві матері.
Без могилок, а так — в снігах.
На всіх стежках. На всіх шляхах.

І через них в плачі колон
Ішов малесенький Антон.

Сахались люди його скрізь,
Немов тії прокази...
(А десь пісні про комунізм
Співали віршوماзи!)

Лякалися (ніхто не рад!) —
Жахалися (в країні рад!) —
Ховалися в сльозах, в журбі,
Щоб не загинути й собі:

Бо це дитя, бач, "зле нутром" —
Із розкуркуленським тавром!
Бо йде в Сибір оце маля!
Бо так велів "отець" з Кремля!

Сахалися Антона скрізь,
Немов тії прокази...
А десь пісні про комунізм
Блудили віршوماзи.

О, вік новий! О, славний лад!
О, золота "Країна Рад!"

О, ера правди! О, часи! —
В е л и д и т я с а л д а т и й п с и !

Дитя вели салдати й пси
Через провалля і ліси,
Через сніги, через зиму,
Через негоду і пітьму, —

XI

Через негоду і пітьму,
Крізь нетра і пустині...

І снились бідному йому
Ягнята в Україні
І синє небо, степ і гай,
Тепло
і ніжність літа...
Це те, що зветься "рідний Край", —
Волошка й колос жита.

І плакав він в пітьмі ридма,
Що того неба вже нема,
І що тепла не буде вже,
Що небо сіре і чуже.

Що в небі тім над ним щодня
Кружляють зграї вороння.

І вперше от під крик тих зграй
Збагнула ця дитина,
Що означає — "рідний Край",
Що значить — "Україна": —

Той край, що дітям Богом дан,
Що значить він далебі,
Що значить тихий Ромодан,
Як веселка на небі.

Той край, так люблений завжди
(Тепер і змірять годі!),

Що у маленького Біді
Відняв "отець народів".

Та ще збагнуло це дитя,
Що значить рабство, із життя;
Що значить біль, відчай без слів,
Що значить розпач матерів,

І каменіло вже тоді
Маленьке серце у груді.

І затужив малий з тих пір,
Що деспот не судимий!!.
Та й міряти пішов Сибір —
Сибір "неісходимий".

Затявся серцем він з тих пір,
Що деспот не судимий,
Йдучи у сталінський Сибір —
Сибір "неісходимий"!

..

Ось так, хотів чи не хотів,
Пішов Антон шляхом братів.

В країні "волі і труда",
"Комуністичній змістом",
О т а к м а л е с е н ь к и й Б і д а
У п е р ш е с т а в д і п і с т о м.

Розділ другий

Привіт, привіт, привіт, привіт,
Товаришу і брате!
Та й лауреатові привіт.
Привіт, лауреате!

Бо ти всього лиш "шут-горох",
Царя нового "скоморох".
В ганьбу таку тебе затіг

Московський "пряник" і "батіг".

Та за кривляння те смішне —
За хліб "шута-гороха" —
Ніхто тебе не розіпне, —
Хто ж судить "скомороха"!

Йому і так далась ганьба.
Хто ж судить бідного раба?!
Ти пам'ятай про це завжди.
Велике серце у Біди.

На тому й крапка. А тепер —
Журись за всю Рассею, —
Продовжую про еСеСеР
Діпівську "Одисею",
Щоб світ увесь узнав про зло.

Ти теж послухай, як було,
Яка в Біди судьба тверда...

Галло!
Говорить сам Біда!

І

І "широка", і "веліка"
Оця "страна родная",
Та тільки місця ні вершка
Антонові немає.

І "широка", і "веліка",
Безкрая
і бездонна,
А місця — ані пів-вершка
Немає для Антона!

Для нього все нулі-нулі,
Самі шпички, о, Боже!
Він бігає по всій землі —
І вибігти не може.

Бо всюди місце завузьке.
Бо всі ж кордони —
"на замке".
(Щоб раптом із "родной страни"
Не повтікали всі сини!

Бо ж знав Антон:
на сьомий глас
Давно дядьки співали —
"Держава дбає не про нас"
"В Інтернаціоналі"...

Цей гімн і кожен хлопець наш
Напам'ять знав, як "Отчечаш";

Чи він з слов'ян,
чи він з татар,
Чи він "куркуль",
чи "пролетар",
Чи селянин,
чи робітник:
Псалом оцей співати звик,
Тягнув в журбі на сьомий глас:
"Держава дбає не про нас!"

Тому —
і місце завузьке.
Тому —
Й кордони "на замке".

Щоби з широкої "страни"
Не повтікали всі сини.)

II

Ой, "широка" ж
та й "веліка" ж
Оця "шестая міра"!!
Та й мука в ній усім така ж —
Згубивсь їй лік і міра.

Її "разсудком не обнять",
"Аршіном — не ізмеріть"...
Але куди ж і як втікати?!
В які проскочить двері?!

Гай-гай,
з комунських емпірей
Немає стежок,
нема дверей.

І мечеться, немов в петлі
(Чи в землю би, о, Боже!?), —
Кружля Антон по всій землі
І вибігти не може.

Немов звірок,
малий синок
Великого Народу, —
Лишився він, як той листок,
Один з усього роду.

Батьки десь вмерзли в землю там,
У вічній тундрі Комі,
Як вічний пам'ятник вождям
Отим, що в Совнаркомі.

І сестри тяж... лиш сніг і лід!
Загинув там усенький рід.

III

Але не просто згинув він
(Загинуть так не ново!), —
Він опустив "свободи крин",
Так мовити б, " п л я н о в о ".

Бо що таке соціалізм?
Ц е — п л я н ! — сказав Скотінін,
Пробачте, Ленін, —
і девіз
оцей

Синедріон довіз,
Сказати б, "до дитини":

Він трударям, щасливим вщерть,
Ізплянував життя і смерть.

І ці раби були йому
Ще в тихім Ромодані,
Синедріонові тому,
Покірні і слухняні:

По плану там жили-були,
По плану дань плотили.
По плану в Комі прибули,
Кістками загатили...

Ну, словом, вийшло все як слід:
Загинув планово весь рід.
Все виконав злидарський клан.

Тільки Антон нарушив план.

Бо доля, бач, була не зла —
Свій план до нього довела.

IV

Загинув, вимер увесь рід
В снігах холодних Комі, —
Передавав усім привіт
Отим, що в Совнаркомі.

А я вцілів... На те, видать,
Щоби привіт той передать:

Щоб дати звіт про дні лихі,
Як смерть справляла тризну,
Як вимірали дітлахи
В епоху комунізму, —
Щоб всім вождям — привіт, привіт!
А "татові" щоб — "многа літ!"

Вцілів Антон, в тім пеклі зла
Не впав в червону Лету,
І смерть Антона не взяла —
Не здійснила декрету;

Він не горить, а ні в снігах
Не хоче загинати!
Благословила так його,
Вмиравши, бідна Мати, —

Заповіла, щоб все пройшов
І, скільки сили стане,
Щоби проніс її любов
Крізь горя океани,

Крізь прірви мук,
крізь смерти сни,
Через негоду чужини...
Щоб серцем все здолати зміг,
І її сльози в нім беріг:

Щоб плач за дітьми і жалі
Доніс до рідної землі

І там посіяв на степах
Навколо Ромодану,
Щоб прикрашала та печаль
Вітчизну богом дану...

І той здійснявши заповіт,
Ось я (Біда на ймення)
Пройшов Сибір і "Крим і Рим"
Із тим благословенням,

Не щез, не згинув в тім краю.
І от —
привіт передаю:

Усім вождям привіт-привіт!
"Отцю ж народів" — "многа літ!"

(Не многа літ життя й хвальби,
А многа літ гниття й ганьби!)

V

І де б не був,
куди б не біг, —
Позбутися Антон не міг
Отих, що все встають в очах,
Розгублені по всіх світах,
Кричать в ярмисі і в тиші
З глибин дитячої душі.

Не позабудеться ніяк
Все ЩО було, і ДЕ, і ЯК.

Мов запорожці-вусачі,
Встають діди похилі...
Він прокидається вночі,
Забути їх не в силі
І все, що збилось, як в коші,
На дні
дитячої душі.

Не позабудеться ніяк
Все ЩО було, і ДЕ, і ЯК.

Як умірали по ярах
Вигнанці з України,
Мов свічі гасли на вітрах
Жорстокої чужини,

Конали тихо, як малі,
Попухлі і недужі,
Від дум,
відчаю
і жалів,
Від голоду
і стужі, —

В країні Комі,

серед скель,
Серед снігів,
серед пустель.

Все ждали волі від людей
І — мерзли, мерзли кожен день.

Покірні кривді, як судьбі,
Старі діди печальні
І діти, що у боротьбі
Завжди були нейтральні,

Й дятки могутні, як дуби, —
Тепер посохли від журби.

Вмірала юність онучат,
Краса і молодість дівчат,

Вмірало все (щоб знав естет!) —
І сестри, й батько, й мати...

І не приходив "Комітет"
Їх репатріювати!

Куди-и! Де все суціль тюрма —
Репатріаторів нема.

Та й не на те у тундрі ті
Їх перла власть лукава
Та й залишала: при "житті",
Але без хат,
без паспортів,
Без хліба
і без права!

Ні, не для того привезли
Сюди сталінські "орли".

VI

Гей, мерли люди в Комі тій,

Не хочучи вмірати,
І не приходив ком-вертій
Їх репатріювати,

Ні той вертій, ні ком-естет,
Ні весь той комі-комітет.

Не рятував цих громадян,
Не повертав у Ромодан —
В Вітчизну пісні (й боротьби!),
Або й на "родіну" хочби.

Авже ж! Забули їх усі,
Цих "переміщених осіб".

Лише манили журавлі
Назад до рідної землі —

Махали крильми з вишини
За сивою габою,
Гукали, кликали вони
Летіли за собою

Оцих, геть збутих в смерти сон,
Оцих таких "дисплейс-персон"

(Це ж ці слова такі сліпі
І є скорочено — "Ді-Пі")!

І полетіли б з рештки сил
Та й обернулись в плями,
Так у Ді-Пі немає крил
Летіти з журавлями.

Та й все одно б — і в небесах
Їм ГПУ відтяло б шлях.

Ні, не приходив "комітет"
Їх репатріювати —
Ні генерал,
ані поет

Ні всі ті лавреати,

Ні ВКП з КП(б)У,
Ні всемогутнє ГПУ —

Ніхто з апостолів ідей
Не рятував оцих людей —
Оцих, геть збутих в смерти сон,
Оцих таких "дисплейс-персон".

VII

І взяв Антон у серце їх
Та й геть поніс з собою, —
Побіг крізь ніч,
побіг крізь сніг
За тою
голубою
За мрією малий побіг
І всіх поніс крізь бурю й сніг.

VIII

Ганяв Антон по всіх стежках,
І так поза стежками,
По диких нетрах і ярах,
По бур'янах,
по пустирах,
Летів чагарниками —
Наосліп,
всторч
і навмання,
Як бідне дике вовчєня.

Боявся смерти між пустель,
Але й жахавсь людських осель, —

Бо понад все боявсь людей,
А надто —
слуг "нових ідей".

Минав їх здалеку, як міг,
І біг пустелями,
і біг.

Немов звірок,
малий синок
Великого Народу
Лишився він, як той листок,
Один з усього роду;

За хату мав терновий кущ,
За постіль — купу дерті...
І їв жабок в глухмані пуц,
Щоб з голоду не вмерти.

І божим щастям була мить,
Коли він міг їх ізварить.

Так біг крізь голод
і сліз туман,
Та все тримав на Ромодан,

На Ромодан!
туди!..
кудись...
Де народивсь
і жив колись.

Та тільки ж як його знайти?!
В який до нього бік іти?!

Порозбігались напрямки,
Позаростали всі стежки,
Хоча по правді (чи на зло) —
Для нього їх і не було.

Летів наосліп, навмання,
Як бідне дике вовчєня,

Блудив у пущах —
у лісах,

Збивавсь з путі
в гірських пасах,

Минав людей,
жахавсь осель, —
Біг дикий і обдертий,
І їв жабок серед пустель,
Щоб з голоду не вмерти,

Але стремів усе вперед,
Усе вперед,
усе вперед...

Немов би Матінка вела —
Незрима
перед ним ішла.

IX

Так перебіг Антон ліси,
Поперебродив ріки,
Пройшов пустелі
й гір паси, —
Та й стрів міста великі.

І тут людської "доброти"
Уже не зміг він обійти.

У цім "обіцянім раю",
Як вигнанець із нього,
Дістав він порцію свою
Життя його "нового".

Без прав, без "виду" на буття,
Зацькований до краю,
Хлиснув "веселого життя"
Цей вигнанець із "раю".

Було його по хідниках,
По бруках і по брамах,
Було його й на нужниках,

По всіх помийних ямах,

Було його в пилу доріг
Маленьких і центральних,
І часто сон його стеріг
В кльозетах привокзальних...

Немов звірок,
малий синок
Великого Народу,
Котився він, як той листок,
Один з усього роду
Без злочину і без вини
По смітниках "родной страни".

Без прав,
без "виду на життя",
Без милосердя й без пуття.

Х

І як він жив і вижив от, —
Ніхто того не знає,
Бо не давала і крихот
Йому "страна родная".

Було його і по мостах,
Було й попід мостами,
Було його й по поїздах.
Було й під поїздами,
В притонах,
в тюрмах,
в норах, —
скрізь
Де "розцвітав соціалізм",

Чи топак де "врагам на страх",
Під спів тії "Катюші"
Цвіли по диких пустирах
"І яблоні, і груші", —

Серед покидьків (не "творців")
Цих "історичнійших" часів, —
Серед повій, серед старців
І серед зграй бездомних псів.

Немов звірок,
малий синок
Великого Народу,
Котився він, як той листок,
Один з усього роду
Без злочину і без вини
По смітниках "родной страни".

Й не міг збагнути до пуття,
Чому і чого ради
Не мав він права на життя
В країні цього ладу,

У цім такім "новім" краю —
В комуністичному раю.

XI

Пройшов вогонь і "Крим" і "Рим",
В Уфі й поза Уфою,
Всього поспробував з одним
З якимось "Мустафою",

Набачився, як знову йшли
Раби в страшних колонах,
Як розкуркулених везли
В етапних ешелонах,
Як гнали товпища на схід,
Усе на схід,
в якийсь похід...

Набачився всього з лиця,
І сліз, і горя без кінця.

І серед "вільних" і "живих"
Навчився він пісень нових.

Про Колиму й про Магадан
Співав він з "Мустафою",
Але й пісні про Ромодан
Родились під Уфою.

Стихійно ті пісні зпливли
Як десь невольників везли.

Таких пісень ніколи, брат,
Не заспіває лавреат!
Ані прославлений сурмач —
Отой "герой", отой Кумач!
Ані Джамбул, ні той Бажан!..
Пісні про тихий Ромодан.

.....

Ой, Ромодан мій, Ромодан,
Чи бачив чудасію?! —
Пруть Полтаву в Магадан
Через усю Росію!..

Ой, Ромодан мій, Ромодан,
І де ж тебе шукати?!
Та паняймо в Магадан —
Будемо питати...

.

Про Ромодан і Магадан —
Такі пісні епохи!
Та тільки ж той, хто їх складав,
Не угадав от трохи,

Бо Ромодан не завезли, —
Його на інше прирекли.
Лиш поки це Антон уздрів,
Багато він пройшов шляхів.

Багато він спізнав всього.
Багато мучило його...

XII

Та де б не був,
куди б не біг
Крізь розпач і гонитву,
Він сльози Матері беріг,
Як скарб
і як молитву.

Він ніс любови бризки ці
Пекучі і солоні,
І мови звук,
і на лиці
Тепло Її долоні

Туди, туди, за царство мряк,
За царство зла і мук моря,
В країну юности і мрій,
Що без надій
все снилась Їй.

Туди —
до дідівських могил,
Туди —
з останніх решток сил!..

І, мов звірок,
малий синок
Великого Народу,
Він з решток сил таки приповз
В свій край —
в колиску роду.

Із вантажем любови й сліз
Стежками
вовчими
приліз
В той край, що дітям Богом дан,
В той радісний далебі,
У той
казковий

Ромодан,
Мов
веселка
на небі!

Розділ третій

Привіт, привіт, привіт, привіт,
Товаришу і брате!
Хай вибачає той "піт", —
Нема й часу гадати
Чи я згубив, чи я знайшов,
Що лавреата обійшов.

Люблю красу,
та брак часу!
Спішу,
пишу,
товаришу, —

Як я прибув у Ромодан!
Яких я бачив
громадян!..

I

О, ромоданний шлях старий!
О, Богом даний Краю мій!
Неначе хто Тебе урік...

Був саме "Тридцять Третій" рік.

(Його писатимем в лапках
Завжди
й з великих літер,
Бо так кричатиме в віках
Земля, Вода і Вітер

Про рік "побед",
про рік "завдань",
Про рік колхозних раювань, —

Про той, що вождь сказав: "Налей!"
Бо жити стало "веселей!"

Цей рік писатимемо ми
Завжди з великих літер,
Бо так про нього просурмить
Земля,
Вода
і Вітер
На всі світи і времена!
І тільки лиш в секреті
Його триматиме "страна", —
Рік славний "Тридцять Третій",

Отой, що сяє, як зоря
В усій епосі "Октября"!)

О, Богом даний Краю мій!
О, сад пісень,
колиско мрій!..

II

Прибув Антон у "отчий дім" —
До батьківської хати...
Прибуть прибув, але заждім
На хату зазіхати,

Бо що це "хата" в еСеСеР?
У цім краю відносно все.

Одначе: розповідь ведім!
Так слухай, лавреате:

Прибув Антон у отчий дім —
До батьківської хати...
А тую хату
й пів села —
Неначе берія взяла.
І берія та не мала,
Ой, не мала, видать, була, —

Бо заросли биллям поля,
Бо запустила вся земля,
Повимірали і двори,
І цілі села,
й хутори,

Повимірало геть підряд
Населення
цілих сільрад!
Колгоспи ж мерли взагалі
Із ланковими на чолі! —
Немов виконували план,
Немов угноювали лан, —

Організовано, мовляв!
У стилі директивнім!
У стилі ери соцзмагань!
У дусі колективнім!

Це, бач:
поки Антон доліз, —
Ускрізь
розцвів соціалізм!

Авжеж! В усій країні тій
Соціалізм розцвів, як стій!

Щоби к свободі у "хахла"
Навік пройшла оскома,
Послали "тато" із Кремля
Великого Наркома.

Щоб той "хохол" любити звик
Колхоз, як жінку вдома,
Послали "тато" із Москви
Могутнього Наркома.

І звався Г о л о д
той нарком!
Проект оформив Совнарком.

І от — з косою й з маслаком
До діла взявся той Нарком.

По Україні, мов корсар,
З косою він корсарить, —
Узявся Голод-Комісар
Всевадно комісарить:

Січе зблизька,
січе здаля...
Як повелів "отець" з Кремля.

Позаростали бур'янцем
Сади і рідні хати...
Пісень!!
Пісень ось про оце!!
Пісень, лауреати!!!

Як із косою й з маслаком
До діла приступив Нарком.

III

Хоч довго наш Антон і ліз,
Зате й приліз —
в с о ц і я л і з м !
Прямісінько крізь мряку криз —
Прямісінько
в с о ц і я л і з м !

Попухлі люди на шляхах,
По вигонах
і по хатах.
Жах матерів
і плач дітей...
І рясно трупів і костей
Всіма забутих взагалі —
Непохоронених в землі.

І на землі,
і на траві,

І в хатах — мертві всюди.
А серед вигону — ж и в і
П а с л и с ь,
м о в в і в ц і,
л ю д и !!!

Ура, ура! Яка ж пора!
Яка ж пора!..
Ура!
Ура!

О, лавреате! Цить! Не диш!
О с ь м а т е р і ї д я т ь ш п о р и ш !

І ти, мій брате, цить, не диш! —
О с ь
Д і т о ч к и ї д я т ь ш п о р и ш ! !

І ти, о, світе! Цить! Не диш!!! —
Ц е
л ю д и о с ь
ї д я т ь
ш п о р и ш !

Їдять шпориш,
їдять пирій...
Це все герої, брате мій!
Труда герої й боротьби, —
Це все колгоспники-раби!

Антон впізнати міг живих,
Його ж —
уже ніхто не міг.

IV

Позаростали бур'янцем
Сади і рідні хати...
Пісень!
Пісень!!
П і с е н ь п р о ц е !!

П і с е н ь, л а у р е а т и !

Ось тут квилить пташа-маля...
Так повелів "отець" з Кремля!

І там конає он маля...
Так повелів "отець" з Кремля!

І накормить зась й здаля...
Бо так велів "отець" з Кремля!

Квиління те малят "страни"
Стоїть без відгуку й луни.

І тільки десь якийсь барбос
Квиління те нотує...
Але ні Кесарь, ні "колхоз"
Маляток не рятує.

Ніхто не чує лемент той, —
Ні Бог, ні Кесарь, ні Герой...
Ах, ах! От кепський дипломат! —
Ні Маркс, ні Вождь, ні Лавреат!!

Ніхто не чує лемент той —
Ні Кармелюк,
ані Роб-Рой...
Ні Кармелюк,
ані Роб-Рой,
Ні "лавреат",
ані "герой" —
Ніхто не чує цих чудес!

І ллється синява з небес.

Не чує світ, —
не бачить світ, —
Осліп на цей "колхозний міт".

Та як осліп!
Та як оглух!.

Бо він ще з голоду не пух,
Бо не втрачав очей від сліз,
Бо пальці з голоду не гриз,

Бо не ходив при батогах
Комунного Месії,
Не загинув він у снігах
Холодної Росії,

І не втрачав очей від сліз...
І пальці з голоду не гриз!..

Та Бог із ним,
із світом тим.
Хай Бог простить дітям малим!
Мені ж простить хай за сімох,
Що я злословлю всує,
Мовляв, "ні Кесарь, ані Бог
Маляток не рятує".

Це все від горя стільки слів,
Що не рятують дітлахів
Ні Кармелюк,
ані Роб-Рой,
Ні "лауреат", ані "герой".

V

Згадав Антон ізнов не раз,
Як ті дядьки співали:
"Держава дбає не про нас" —
"В Інтернаціоналі!"
Тягнули так на сьомий глас...
Поки не зникли всі
"як клас"

І на землі,
і на траві,
І в хатах — мертві всюди.
А серед вигону — живі
Паслись, мов вівці, люди.

Паслися люди в шпориші,
І з діточками мати...
Пісень про це, товариші!
Пісень, лауреати!!

Ті люди, мов овечок рій,
Ширицю їли і пирій...
Це так у сталінській порі
Мов вівці, паслись трударі!
Та ні!
В якій же ж і порі
Паслись, мов вівці, трударі!!

Та все вклякали без кінця, —
Напевно славили "отця".

А по шляхах повзали чутки
Тривожні й неймовірні,
Що діточок десь матері
З'їдали
божевільні...

В такій от радісній порі
Дітей з'їдали матері!

Та ні,
в якій же ж і порі
Дітей з'їдали матері!
Якраз як "квітнула" земля
У сяйві "сонечка" з Кремля!
Коли ревли, щоб знали ви,
Пісень "братерства"
із Москви!

Якраз тоді,
тоді якраз
Коли Біда вже зник "як клас",

Лиш залишивсь один листок, —
Малий синок,
такий звірок...

А інших в щастя вже впрягли,
До комунізму привели

Й щепили віспу, мов марксизм,
Ллючи червону піспу,
Пардон! (Це жалю пароксизм): —
М а р к с и з м,
неначе віспу.

Якраз коли в "рабів німих"
"Отець" забрав Вітчизну
І над батьками й над дітьми
Вовки справляли тризну...

В якій же ж радісній порі
З вовками вили трударі!
Та ні,
в якій же ж і порі
Так раювали трударі!

VI

Никав Антон по всіх кутках,
Старів в журбі й риданні, —
Який же й рай по цих роках
Став в тихім Ромодані!

Від роду вже —
ані душі,
Лише сестра убога
Десь догоряє в шпориші
В колгоспі, край порога.

Сестра утретіх. Все що є!
Та й та його не впізнає.
Лиш тужить по своїх синах,
Що розповзлись
по бур'янах...

Никав Анон по цій землі —
За день

старів на роки!
Так дозрівав синок малий
Великої епохи.

За кожен день,
за кожну мить
Старів на цілі роки!
А мов би ж він устиг завчить
Епохи всі "уроки".

А їх... Не бракувало їх
Тяжких
страшних
"уроків" тих.

Засвоїв їх.
І вивчив світ.
І мудрим став в п'ятнадцять літ.

Та — ба! Виходить —
все вотще,
Бо треба вчитись
ще
і
ще!..

VII

По Україні мла і пар —
Земля смертями марить, —
То славний Голод-Комісар
Всевладно комісарить.

І стогін тих жахливих мес
Встає стовпами до небес, —
Дітей замучених яса...

Але —
не чують небеса.

Та й що до цих "земельних" драм

Таким високим небесам!
Терпи, козак!
Бо, кажуть, страм
І глум, і власть — від Бога нам,

За всі гріхи,
за всі діла
Преледашущого хахла!

Оцю, мовляв, хахлацьку рать
Якраз і треба так карать!
За що?
А Бог те зна святий,
Народ же цей не зна простий.

Але не нам стромлять списа
В такі високі небеса.

Нехай страждають ці старці,
Нехай вмірають діти ці,
Нехай конають трударі,
Дітей їдять хай матері,
Нехай відчай,
нехай бедлам...
Отак і треба тим хахлам!

За що?
Та Бог же зна святий!
Нащо питати світ пустий.

Хай стогнуть всі ці дітлахи
Хоча б... і за чужі гріхи!
(Бо ясно ж, що гріхів своїх
Іще й нема,
й не буде в їх!)

Але не нам стромлять списа
В такі холодні небеса.

Нехай конають ці старці,
Нехай страждають діти ці,

Нехай хриплять ці трударі,
Дітей їдять хай матері,
Нехай відчай,
нехай бедлам...
Уздовж!
Навхрест!
І пополам!!.

Та ми не тикаєм списа
У ці прекрасні небеса,

Бо що з тих зимних емпірей,
Коли нема тепла в людей!

Ну, що від синявого тла,
Коли в людей нема тепла!

..

От, бачиш, — всі знання вотще!
Учитись треба
ще
і
ще.

VIII

І пухнуть, пухнуть трударі,
І мліють, мліють матері, —
Отак на вигонах "страни"
Повзуть навколішках вони,
Устами льнуть к землі сирій —
Їдять щиріцю і пирій...

Хвала!
В якій же ж і порі
Їдять щиріцю трударі!

В якій же й радісній порі
Їдять шпориш пролетарі!!

Та ні,
в якій же ж і порі
Дітей з'їдають матері!!!

Й здається аж кричать вони
Усім отим "вождям країни":

Осанна вам!
Осанна їм!
Отим усім вождям моїм!
І скоморохам-"титунам",
"Затейникам" горлатим,
Орденоносним плазунам,
Так званим лавреатам, —

Осанна їм, осанна їм,
Що я оцеї пирій тут їм!

Осанна їм, осанна їм,
Що я шпориш задаром їм!!

Осанна їм! Осанна їм
Отим усім вождям моїм,
Що я зійшла з ума зовсім
І вже своє дитя ось їм!!!

Осанна їм!
Осанна їм...

IX

Ой, де ж були, ой, де ж були
Ви, братця сановиті,
Ой де були ви лентами
І лаврами повиті —

Ой, де ж були ви в тій порі
Як паслись рачки трударі?!

Були ми...
(Геть!)

Були в Москві —
Лизали чобіть "татові",
І по прямій, і по кривій —
За лаври лавреатові.

Лизнеш сюди,
лизнеш туди —
І маєш орден на груді!

А те що ви шпориш їсте, —
Неправда все, то все пусте!

Усе брехня від "а" до "зет",
Бо не читаєте газет,
Бо не збагнули до пуття
Вождя
про радісне життя.

Побільше вірь,
поменше диш, —
Тоді за хліб зійде й шпориш!

Побільш працюй,
поменше мрій, —
То стане салом і пирій!

От якби ти побув в Москві,
Полизькав чобіт "татові",
То ти б узнав
почім нові
Медалі лавреатові.

А так — мовчи і не диши,
Парись задаром в шпориші!
Та не в простому (запиши!),
А в сталінським,
товариші!

Х

На Україні мла і пар, —

Земля смертями марить...
Всесильний Голод-Комісар
Всевадно комісарить.

Втікали люди у міста,
Щоб жити хоч під мостами,
Та комісарські слуги й там —
Орудують містами:

Колгоспних тих "рабів німих"
Збирають геть,
збирають всіх —
Старих і купи дітвори —
Та й геть везуть десь у яри,
Десь на глухі дороги, от...

Щоб не просили і крихот!

Щоб не змогли ізнов прийти
До міст
по їх,
по т і к р и х т и.

Ось на такий тріумф труда
Потрапив наш Антон Біда.

Від жаху хлопець очманів,
Геть зтуманів
за кілька днів.

Замість мрій,
замість казок,
Замість ясного лану,
Замість ягнят,
замість квіток
Святого Ромодану,
Що снівся так на чужині, —
Страхіття
й бур'яни одні!

І стало страшно йому так,

Що й північ стала мила.
І в снах вже квітла тундра та,
Де батьківська могила...

.

На скелі там шумить сосна
Сумна
і одинока,
І тайну береже вона,
Що бачила звисока:

Останню батьківську печаль,
Молитву Матері
і жаль,
І жаль старенької, і жах,
Що умірати їй в снігах...

Отут би вмерти! З цим селом!

З громадою отут разом!
А перед тим, — простіть прошу, —
Хоча б поїсти шпоришу
Й щиріці рідної!..
Сумна

Шумить вночі,
шумить сосна...

І мріє серце вже всер'йоз...

Буває і такий кур'йоз.

XI

Куди ж втекти?
Куди іти?
В краї які?
В які світи?

Куди ж тепер від зла й біди?

Із мосту б кинувся, гляди,
Урвалась щоб життя строфа...
Та
став в пригоді Мустафа.

О, цей дивак!
Оцей хлопчак!
Оцей сміливець!
Цей босяк!

Щоб "вождь" Антона геть пустив, —
Антон він
п е р е х р е с т и в.

Щоб далі йшла життя строфа
На зло всім емведенкам,
Босяк і злодій Мустафа
З Біди
зробив взяв "Е н к а".

Завжди сміхун,
на все мастак, —
Узяв картоплю і п'ятак,

Поворожив сюди-туди...
І визволив Біду з біди.

Всього лиш тільки сприт руки
І —
"дураки
большевики".

Не лепське місто та Уфа,
Але
великий Мустафа!

З його "Свідоцтвом" в добрий час
Антон і рушив на Донбас.

Розділ четвертий

Привіт, привіт, брати мої,
Окремо
й всі у масі!
А надто ті, що десь там є
В далекому Донбасі,

Що там лупають антрацит...
Привіт,
привіт,
привіт,
привіт!

Бажаю щастя для краян
І — сто процентів понад плян!
А кому треба, то й сот п'ять,
Щоб було чим
штани латать.

Туди ж забіг і наш Антон...
Пардон —
простіть —
простіть —
пардон! —
Ще трохи — й зрадив би збігця.
Це ж не Антон фігура ця!

Це — "хтось",
"советський елемент", —
Ви подивіться в документ!:

Сільрада,
Штемпель і печать...

Живі десь мруть
мерці ж — мовчать.

Не лепське місто та Уфа,
Але
великий Мустафа!

Так, значить, от оцей "Роб-Рой",

Чи мо' якийсь "Роєнко", —
Цей знеосіблений герой, —
В Донбас пішов наш "Е н к о".

Сказати просто (щоб без риз):
П і д з е м л ю х л о п е ц ь н а ш п о л і з.

Поліз —
і щез у тьмі шурфа.
Бувай здоровий, Мустафа!

І

І естакади, і хоппри,
Ваґони...
Террикони...
Антон візьми туди й попри, —
Шукай тепер Антона.

Якщо під сонцем йому зась,
Як там його не треба, —
То він з Антона став "Івась"
Й шурх в пекло замість неба.

Сховався під землю наш малий.
"Тут, Господи, мене й закрий!
Аж привали камінням, аж...
Аж очі сажою замаж!
Щоби не бачив я й доби,
Та і мене ніхто щоби!"

І обернувся в ніщо "Івась", —
Став шахтарем незнаним...
Чудесне місце цей Донбас
Для всіх сиріт і гнаних!

Вже й не "Івась" це,
й не Антон, —
Таке щось,
чорній масі в тон.

А чорноти тут хтось припас!
Чудесне місце цей Донбас!

Усі тут рівні, з чорноти, —
І ти — як він.
і він — як ти.

Та ще як мила чорт припас,
То й мама
не розлучить вас.

Ні,
славне місце наш Донбас!

Сюди втекти, — мов аж в Китай.
Хоч ти питай,
хоч не питай,
Хоч ти шукай,
хоч не шукай,
Хоч ти кричи,
хоч ти гукай...
Тут вже ловцям урвався бас!
О, славний, милий наш Донбас!

Немиті люди — як чорти,
І ти — як всі,
і всі — як ти.

II

Десь там лишилась "шірока"
Ота "страна родная",
Що місця в ній ані вершка
Антонові немає,
Ані для роду усього,
Ані для імени його.

Лишилась там десь "шірака"!!
Лишилась там "радная"!!!
А тут —
вже місця більш вершка

Антон в цім пеклі має.

Ще й має кайло
і ліхтар,
І чорний став, —
як пролетар.

Вугілля й хліба ж тут —
з а п а с ! !.

Прекрасне місце
наш Донбас!

А що немає мила в плян, —
Ну, що ж...
Раз влучив Мікоян.
Чи інший хтось
з "ясних" кремлян.

III

Ось так і зник в підземній млі,
Став хлопець мов би тлею.
Немає місця на землі,
То мо' хоч під землею.

Та й взявсь селяк,
ой, взявся в піт
Об камінь розбиватись, —
Немов хотів десь в інший світ
Крізь землю продовбатись.

І так трошив він твердь німу,
Аж дивувались всі йому, —
І де та сила в нього є?
Аж по три норми видає!!

Всі дивувалися йому.
Лише не знали всі — ч о м у ?

Чому цей хлопець так тремтить?

Куди спішить?
Куди летить?
І в чому сила його є.
Що аж три норми видає?!

Не знав ніхто, що він летить
Нещасною душею
У інший край,
У інший світ
Довбаючи траншею, —

В той світ квіток і голубів,
Що він навіки загубив.

Не знав ніхто, що він з ж у р б и
Всю силу з себе витис!
О, Господи!.. Хочби... хочби
Крізь землю проломитись!

Що норма й план йому — чуже,
Душі до того байдуже.

Він просто з жаху вглиб заліз,
Щоби ніхто не бачив сліз,
І там він чорну ніч довбе,
Щоби в труді забудь себе.

Ось так селяк наш працював,
Кидаючись душею,
І по три норми видавав,
У інший світ —
до волі й прав
Довбаючи траншею.

Та й сам не зчувсь коли і як
Зробивсь у д а р н и к о м козак.

IV

Шумлять вітри.
Пилять хоппри...

Вже наш працює років три...
Чотирі...
П'ятий рік пішов...
Став заростати й рани шов,

В труді забув усі жалі, —
Розбив їх в вуглянім кітлі,
Розбив їх в друзк,
розбив їх в пил
Об блиск праісторичних брил.

І став Антон не той тепер, —
Зробився він, як Гуллівер.

Хазяїн він!
Володар той,
Що за палац обрав забой.

Вже він не тільки "пролетар", —
Вже він п о ч е с н и й став шахтар.

А там — не зчувсь як і коли —
Його
в г е р о ї в о з в е л и.

Бо ж труд тяжкий — це був завжди
Уроджений талант Біди!
Це всього роду Божий дар!

То й став в е л и к и й він шахтар:

Одного дня, одного дня
Дістав він О р д е н і звання.

І став він не якась біда, —
Зробивсь Антон
Г е р о й Т р у д а.

Герой Труда!
Труда Герой! —
Гукнули всі навколо.

А надто ті, що у забой
Не лазили ніколи.

І заздрили усі йому,
Труда Героеві тому.

Отак нещасний наш селяк,
Кидаючись душею,
Із царства туги,
з царства мук
Геть видовбав траншею.

З засудженого без суда
Зробивсь Антон
Г е р о й Т р у д а.

Лише ніхто не знав про це
(Ані який "Шельменко"),
Хто він такий, Герой оцей,
Хто він такий цей "Енко".

Згубилось все, без вороття, —
Припало пилом забуття.
Припало шаром чорноти.
О, мій Донбас!
Прекрасний ти!

V

Шумлять вітри.
Пилять хоппри.
Гуркочуть естакади...

Минуле — орден все закрив,
Неначе барикада:

І синє небо,
і ягнят,
І золото нив,
і тихий сад,
І крик братів,

і сум батьків,
Відчай і сльози матерів,
І марш колон...
І пащі псів...
І гул проклять тих голосів,
Що ще й тепер (о, цить, мовчи!)
Кидають серцем уночі,
Ім'я і рід,
село і дім,
І хто він є, шляхом яким
Прийшов сюди, між ці хоппри,
По що і чого ради, —
Усе це Орден геть закрив,
Неначе барикада.

Він ліг на все,
немов печать.

Вітри ж хоч знають —
та мовчать.

VI

Отак нещасний наш селяк,
Кидаючись душею,
Із мряки туги, з царства мук
Геть видовбав траншею, —

З засудженого без суда
Зробивсь Антон:
Г е р о й Т р у д а.

Та й сам боявсь, цей пролетар,
Цей мовчазний і гордий,
Боявся знатний цей шахтар
Заглянути за орден.

Нехай висить.
І все хай там
За ним береться забуття.
Хай починається строфа

Як написав той "Мустафа".

Хай кане слід вітрів і бур.

Як пил із террикона...

І орден став неначе мур

Для нашого Антона.

За ним він жив.

І гордий труд

Любив свій у "глибинах руд".

І тільки іноді взавід

Зринали по утомі,

Як вимірав бідівський рід

У тій далекій Комі,

Та ще,

як в радісній порі

Мов вівці паслись трударі...

Цур, цур!.. Гиля!.. Це хтось на зло!

Цього далебі й не було.

І сумував тоді Біда,

Шукав чогось без сліду,

Журился наш Герой Труда...

Ніхто про те не відав.

І нишком слав він сухарі

Якійсь троюрідній сестрі

(Останній в роді),

і хусток,

І зшитків для її діток,

Картоплі ще (бо ж недорід), —

Щоб не загинув зовсім рід!

Він був радий, що десь є ці, —

Хоч ці! —

маленькі корінці.

Нехай живуть. Ростуть! Гляди —
Розквітне знову рід Бід.
Могутній рід!
Усім на злість!
Рід звитяги і слави,
І, хто зна, може ще й колись
Бідівської держави.

А покищо...

VII

...Утікши в труд,
Трудився він "в глибинах руд".

І пам'ятав,
за що й коли
Його в герої возвели.

Вогонь жалю у нім простиг.
І владі він усе простив.

Забув страждання все своє
І думав, —
може ж Правда є.

А може ж є!
А може ж є!
А може ж
правда ж
таки ж
є!!!

Бо серце людське все ж таки
Не може мучитись віки,
Не може жити в зlobі і злі
І всім прощає взагалі
Навіть найбільшу хулу
За ласки крихітку малу.

Отак Антон.

Він зло скостив
І владі він усе простив.

І тільки іноді у снах
Зринали зимні зорі, —
Сосна ввижалася одна
Далеко на Печорі,

Мов сон,
мов привид
з давнини.
І блідла,
меркла
в далині.

VIII

Але не довго було так,
Деся враз прийшла блокада
І того Ордена тяжка
Упала барикада.

Став "викритий" Герой Труда:
"Т а ц е ж н е "Е н к о"!
Ц е ж Б і д а !!!"

Знайшли його,
знайшли ловці
Й на "трудоім Парнасі",
Пронюхали "герої" ці
Героя на Донбасі!

І закрутилась "чехарда":
"Т а ц е ж н е "Е н к о"!
Ц е ж Б і д а !!!"

Біда!
біда!!
біда!!!
біда!!!
Став куркулем Герой Труда!!!

Чи топак, пробі, навпаки:
Куркуль
Героєм
став
таки!!!
Обдурені більшовики! —
Чекісти й всі політруки!!

Біда,
біда,
біда,
біда, —
Всіх обдурив Герой Труда.

І завертілась "чехарда":

"Проклятий "Енко"! От біда..."

IX

Закудкудакав телеграф,
Завили телефони,
Так ніби це знайшовся граф
Замість Біди Антона.

Сокоче стрічка, як змія...

Так провалився в пекло я.

Прийшов енкаведе наряд:
Прощайся, кажуть, з сонцем, брат.

Зірвали орден із грудей,
Дали ним в зуби так що й гей,
І повели.
Втоптали в прах
Мене, біду Антона.
І зник я, наче на вітрах
Пилок із террикона.

Розпатрошили так що й жах

(Така от нагорода!),
Геть прокляли на зборах шахт,
Як "ворога народа",
Зробили пострахом всіх мас...

Бувай здоровий, мій Донбас!

За всі мої старання — приз!
Сказали:
"Це куркуль проліз!"

"Куркуль проліз" ...
"Куркуль проліз" ...
Такий от приз!
Такий от приз...

Х

За всі мої старання — приз:
Сказали —
"Це куркуль проліз!"

Проліз у шахту, бач куди!
І то чого, подумай ти!

Чого куркуль проліз в забой
Щоб всіх душить, труїти?
Щоби ламати всіх — ой, ой! —
Споруди,
плани,
звіти?

Та де! Ще гірше! Та куди!
Ще гірше!! Він проліз туди...
Ще гірш!!!
Пролізла ця біда
Щ о б и г е р о є м с т а т ь т р у д а !

От бач чого!
Така біда! —
Щоби Героєм стать Труда!

Пролізла, бач, щоб обапліч
Дорватись до роботи,
Щоби трудитись день і ніч
І підпливати потом.

Бо в працю змалку він влюбивсь.
Бо для труда
Біда родивсь.

А ще проліз оцей "куркуль",
Щоб в праці над програму
Черствого хліба заробить
Щодня по кілограму.

От бач чого!
От бач чого!!
Насилу викрили його.

Хвала ж, хвала брачким ловцям —
Хвала ежовським молодцям!

Для отаких хитрющих "птиць"
Ежовських треба рукавиць.

Отак він — наче план підняв,
Аж по три норми виганяв,
Аж потом доливав хоппер...
Та що ж виходило тепер!:

XI

Це ж він не чорний антрацит
Довбав в пільмі забою
А яму Сталіну (ось цить!)
Рив "тихою сапою".

Хвала ловцям,
хвала людцям,
Ежовським бравим молодцям!

Це ж не вугілля-антрацит

Він гриз в п'їтьмі забою,
А яму Сталїну, ї квіт,
Рив "тихою сапою"!

Сапою тихою.
Й на скон
З вугїллям пер на террикон
Того "отця"...
Хвала ловцям —
Єжовським "добрим молодцям"!

Така мара, бач, цей Бїда, —
Зробивсь Героєм вїн Труда,
Вїн потом доливав хоппер...

А що ж виходило тепер!:

Це ж вїн не з прїрви антрацит
Лупав в п'їтьмі забою,
А "власть совєтськую" (ось цить!)
Тяв "тихою сапою".

І день,
ї нїч —
все тяв ї тяв...
Поки й Труда Героєм став.

Така мара,
така бїда, —
Зробилась Лицарем Труда!
І славний Орден доп'яла!
І стала честь їй ї хвала!

І все за те,
щ о р о к ї в з п ' я т ь,
Пролїзши в нїч забою,
"Куркуль" цей антрацит пїдряд
Тяв "тихою сапою".

Так от за те тепер його
Згромили громовицї:

Героя славного того
Взяли у "рукавиці",

В ежовські тобто.
Всім на страх —
Повергли його
в пил
і прах.

І замість Ордена, йому
Вождь "ордер" дав на Колиму.

XII

Та перш ніж іти в той край,
Пройшов він
через тюрем рай.

Розділ п'ятий

Привіт, привіт, привіт, привіт,
Товаришу і брате!
Та й лавреатові привіт.
Привіт, лауреате!

О, лавроносний рачколаз!
Хотів би ж я уздріти раз
Який ти б був, коли б тебе
Взяло на цундру У-Ге-Бе.

Але тебе це обійшло.
То ж слухай
з іншим як було.

І знай:
не зло в словах оціх.
Не хочу я щоб бито всіх,

Бо людське серце у Біди!
Ти пам'ятай про це завжди.
Але тебе те обійшло, —

То ж слухай
з іншим як було.

Щоб знав, як судять без суда.
Галло!
Говорить сам Біда.

I

Від Ленінграду по Ростов,
З Одеси по Камчатку —
Гуляє Ніколай Єжов
У сталінських "перчатках".

Простіть, не так. Ну, що за знак!
Я ж знав цю всю "частушку",
А переплутав, мов новак,
"Зверюшку" і "Царь-Пушку".

Від стін Кремля і навпростець —
По селах і столицях
Гуляє "мудрий наш отець"
В "єжовських рукавицях",

Йде з зореної Москви
До Києва й Ростова, —
Пуска на всіх, щоб знали ви,
Опричника Єжова, —

На всіх, на всіх,
кого зустрів,
Із сталінських позицій, —
Проти мільйонів "ворогів"
Та різних "опозицій"

Пустив його по всій землі,
Як тую відьму на мітлі.

Від стін Кремля,
від стін Кремля
Взялася криком вся земля...

Не "будь готов!"
"В с і г д а г о т о в !!"
Гагакнув Ніколай Єжов.

І закрутилися, як стій,
"Конвеєри" з "врагами".
І стало все в країні тій
Геть
догори ногами.

Згубилась міра всіх понять
Як заходивсь Єжов панянь.

Малюта виліз десь із мряк...
З марксизму — став пістряк...
Зробився бомбою буряк...
І рибою став рак...

Свобода — це закритий рот...
Ну, словом —
все "наоборот".

Знявсь крик зблизька,
знявсь крик здаля, —
Взялася криком вся земля.

"Царь-Пушка" б'є,
"Царь-Пушка" б'є,
"Царь-Пушка" б'є і глушить!

"Зверюшка" рве,
"Зверюшка" мне,
"Зверюшка" тне і душить!

Це розгулялася чума
Із сталінських позицій,
Це інквізиція сама,
Найбільша з інквізицій.

"Царь-Пушка" б'є,
"Царь-Пушка" б'є,

"Царь-Пушка" ж б'є і глушить!

"Зверюшка" рве,
"Зверюшка" мне,
"Зверюшка" тне і душить!

Супроти всіх,
супроти всіх
Гей скільки сил ударних, —
Супроти "правих",
"лівих"
й тих...
Ну, перпендикулярних.

"Царь-пушка" б'є,
"Зверюшка" рве
Із сталінських позицій...

Затрепетало все живе
Уже й не з опозицій.

Загрохотали в еСеСеР
Конвеєри з "врагами".
І стало в цій країні все
Геть
догори ногами.

І націдив дуєт оцей
Червоної живиці!!.

Зробились пострахом людей
"Єжовські рукавиці".

Так от до цих от "рукавиць"
Повергли і Антона ниць.

II

За загратованим вікном
Летять листки кленові...
Настали дні,

такі смішні,
Такі смішні і нові!

Дожився я, Антон Біда,
До в и щ и х почесей Труда:

За те, що потом я скропив
Свій орден той шахтарський,
Мене тим орденом лупив
В лице опричник царський...
Ах, вибачте!
Це кривдить здря
Навіть російського царя.

Не царський,
с т а л і н с ь к и й вістун!
Такий добряк,
такий пустун,
Такий... такий, сказати би,
А п о с т о л
н о в о ї д о б и !

Він щалив орденом в лице,
Аж чуть було за ґрати...
І не співали про о ц е
П і с е н ь л а у р е а т и !

Ні, не співали про о ц е
Пісень лауреати,
Як Орденом Труда
в лице
Героя
били,
брате!..
Лише співав оцей пустун,
Оцей садист,
оцей свистун,
Оцей... оцей, сказати би,
Апостол нової доби.

Та те, що цей "співець" співав,

Цього мабуть
ніхто б не втяв...

Ах,
лавроносний віршомаз!
Хотів би ж я уздріти раз
Коли б отак,
Коли б т е б е
Взяло на цундру У-Ге-Бе.

III

Ой, не співали Кумачі —
Ті сталінські сурмили, —
Як Орденом Труда вночі
В лице
Героя
били...

Лише співав оцей пустун,
Оцей садист,
оцей свистун,
Оцей... оцей, сказати би,
Апостол нової доби:

Гей, на широкій на груді
Медаля мосянжова,
А на столі напереді —
Кулак,
як бюст Єжова.

Пізнати враз слугу "отця" —
Тяжкий кулак замість лица,
Тяжкий кулак, сказали б ви,
Замісто серця й голови.

А там де серце:
рветься вдаль,
Блищить, блищить, блищить медаль.

Ой, на груді в бутоні лент

Медаля мосянжова!
А на стіні — еквівалент,
Страшний портрет Єжова.

То угорі висить Нарком,
Малюти брат кривавий,
А унизу із кулаком
Його опричник бравий.

Там на стіні — "герой-нарком",
Чи пак "нарком із криці".
А на столі над бережком
"Єжовські рукавиці", —

Скажи простіш, часу не гай:
Залізний шворінь і нагай,
Та ще общеньки на стільці,
Та ще мотузка на бильці.

Оце і є вони такі
Епохи компоненти, —
Тих "рукавиць" страшних брачкі,
Ударні елементи.

Та це не всі! Нова пора
Уміє все зужити:
У рух пішло задля добра
Усе
чим можна бити.

Бо, бач, тепер, в цій порі
Та в цій ясній країні
Все стало дриґом догори,
Все стало раком нині:

Колись казали — "бытие"
Кує "сознашие" твоє.
Тепер —
"сознание" твоє
"Определяет б і т і є"!

То ж щоб "сознания" гора
Далась определити,
У рух пішло задля добра
Усе
чим можна бити.

IV

Гей на груді в бутоні лент
Медаля мосянжова,
А на стіні — еквівалент,
Страшний портрет Єжова.

Єжов пильнує звисока
Ударну працю п'ястука.
П'ястук пильнує, б'є й товче,
Щоб дав Нарком медалю ще.

А перед ними — тінь бліда,
Побитий вщент
Герой Труда.

За експерта ж (пильнує це!) —
Начальний гість московський,
Як краще орденом в лице
Біду свистун єжовський.

Блищить, блищить в бутоні лент
Медаля мосянжова.
Трощить кулак, збиває вщент,
Тяжкий,
як бюст Єжова.

V

Щоб признавався Антон в гріхах
Страшних, несотворених,
Його собачили в льохах
Між всіх отих "презренных"

Товкли його найзліші з злих

І голодом морили,
І на "великих" і "малих"
"Конвеєрах" крутили,
І знов тягали по льохах...
Щоб признававсь Антон в гріхах.

Таку, бач, почесть мав Біда
Тому,
що він Герой Труда.

Герой Труда!
Труда Герой!..
Тому щосили в зуби й "крой"!

Щоб орден став у печінках!
Щоб признавався він в гріхах!:

Як він не вугіль-антрацит
Лупав в пільмі забою,
А яму Сталіну (ось цить!)
Рив "тихою сапою".

Як він, куркульський корінець,
Проліз у глиб Донбасу,
Щоб там розкласти укінець
І вугілля,
і масу!

Як він, куркульський цей синок,
Звивався над програму,
Щоб пролетарський той шматок
Хапав по кілограму!

Як він, цей "злосний", лютий "враг",
Перекидав вагони...
Як він понищив "в пух і прах"
Советські террикони...

Як він ламав...
Як він давив...
Як він псував...

Як він кривив...

Як він зумисне (бо тонкі
Фальшиві документи!)
Замазав сажою "баньки" —
Куркульські елементи!

Як він, нарешті, вглиб заліз,
Кидаючи Вітчизну,
Щоб крізь вугілля
й землю крізь
Не бачить комунізму!

Як він усе саботував!
Як він лице своє ховав!
Як нишком слав він сухарі
Десь куркулівні,
тій сестрі,
І тим (геть випертим з радян)
Куркуленятам в Ромодан!

Як він...
Ну, словом, і в вагон
Не забере гріхів Антон.

Так от, щоб цей Герой Труда
В усіх гріхах
п р и з н а в с я ! "Да!!!"

Але Антон... Антон не міг...
О, Боже мій, прости цей гріх
Супроти того молодця
Й супроти Сталіна-отця!

Вже ж як
кулак
над ним
старавсь!
І все таки —
в і н н е п р и з н а в с ь !

І чи не "злосний враг" лихий!
Ну, не признавсь, хоч ти убий.

Бо, бачиш, цей Антон Біда
(Ну, як таке от знести!)
Був не лише Герой Труда,
А ще Герой і чести.

Не для брехні він народивсь,
Так само й не для страху;
Своєю честю він гордивсь;
Не скривдив і комаху, —

Був тихий, смирний, як вода,
Але...
був гордий цей Біда.
Тому — за честь
хоч ти й розпни!
Він не боявся й сатани.

І чи не "злосний", лютий "враг"!
Отак
і не признавсь в гріхах.

Даремно хмурився нарком.
Дарма махав той п'ястуком.
Про "маму" докидав слівце
Даремно гість московський.
І шкварив орденом в лице
Дарма свистун ежовський.
Не допомгло й бильце з стільця...

Та мукам
не було
кінця.

О, комунальний віршопис!
Ти смачно п'єш
і м'яко спиш.
Хотів би ж я уздріть тебе
Отак

на цундрі в У-Ге-Бе.

VI

За заграганим вікном
Летять листки кленові...
Настали дні
такі чудні,
Такі чудні і нові.

Антон страждав і гнів в тюрмі,
На всенароднім "злеті",
Але й учивсь Антон в тюрмі,
Як і університеті.

Він політграмоту нову
Учив не в книгах, —
на яву.

Вгорі він мав "політ-состав":
Найкращих інструкторів.
А унизу — Антон пізнав
Найліпших професорів.

Вгорі він мав —
життя "оплот" —
"Єшовські рукавиці".
А унизу — не анекдот, —
Суспільство у темниці,
Весь крин
новітніх громадян!
Немов
у краплі океан.

За заграганим вікном
Летять листки кленові...
О, дні страшні!
О, дні смішні!
О, дні
чудні
і нові!

VII

Ой, що ж це є,
ой, що ж це є
За "вороги народу"?
Яких безчинств,
яких злочинств
Й якого вони роду?

Ой, що ж це, що ж це за такі
За прежахливі птиці,
Що проти них гайки, палки,
І канчуки,
і мотузки, —
— "єжовські рукавиці"?!

О, брате мій, пробач, прости, —
Ці вороги прокляті —
Вони
т о ч н і с і н ь к о як Ти!
Точнісінько,
мій Брате!

Де їхній гріх?
В чім вади всі? —
Сам Бог не зна на небесі.

Вони сидять тут взагалі
Тому що (сміх та й годі!)
У зореносному кремлі
Сказивсь "отець народів".

Сказивсь отець всіх "мас" і "рас"
Та й став їх нищити, "як клас",
Ті маси тобто,
й раси теж, —
Взяв на московський їх правеж.

Взяв на єжовський їх правеж —
Отак,
за здорово живеш.

Щоби ніхто,
ні з ким
й ніде... —
Пожалуйте в енкаведе!

А там вже правило своє:
"Була б душа, —
стаття ж вже є!"

Ой, це ж вони в страшнім числі,
Всі трударі —
радяни!
Це зореної землі
Щасливі громадяни!:

"Ухильники" і "шкідники" —
Колгоспники й робітники,
І професори,
і митці, —
Все пролетарські молодці.

За що ж їх взято на правеж?
А так,
за здорово живеш.
Це ери нової секрет.
Це знає хіба "тато".
Мабудь тому цей вінігрет
Що їх...
що їх багато!

Сиділи, брате, тут такі,
Такі жахливі птиці!!:
Сиділи тут за колоски,
За ріпу й за кислиці,
За анекдоти-баєчки,
Чи пак за небилиці,
І хто сказав "галош нема".
Тому однаково тюрма.

І хто сказав "кулак свербить" —
І той сидить,

та як сидить!
Бо це ж готовий "терорист",
"Бандит",
"повстанець"
і "фашист".

Ну, словом, — взято ворогів
Із сталінських позицій
Геть з всіх шарів, з усіх фахів,
З преріжних "опозицій";

І з "ухилів" узято їх —
Цих парних і непарних —
З тих "правих",
"лівих",
"центрових"
І "паралельних"
і кривих,
І перпендикулярних,

Ну, словом, з незчисленних, сфер,
Бо
у х и л и в с ь в е с ь е С е С е Р.

Тому так і багато їх,
Тих "ворогів", братів твоїх!

А всі вони, злочинці ті, —
Це люди чесні
і прості.

Але —
їх бито цілі дні, —
І кожен з них "признавсь" вповні.

Тобто, на вимогу "отця",
"Роззброївся аж до кінця".

Признався він:
що риба рак,
що хліб буряк,

що гуска грак,
що він верблюд,
що він пістряк...
І що в тюрмі сидіти все —
Найбільше щастя в еСеСеР!

Це й значить:
на наказ "отця"
"Роззброївся
аж до кінця".

І от тепер вони стають,
Як ті листки кленові...
Ні,
тут, бач, з них нових кують
На ленінській основі.

За загратованим вікном
Листки, листки кленові...
О, дні страшні,
о, дні смішні,
о, дні чудні і нові!

VIII

Від плям страшних не видно стін,
Від тиску гнуться грати...
У тім підвалі наш Антін
Був триста сорок п'ятим.

Велика річ соціалізм!
Прямий — як хвіст на редьці! —
Трудящі геть в суціль злились,
Як в бочці оселедці!!

Ось комунізму знамено!
Він тут в найвищій точці! —
Трудящі злиплися в одно,
Як оселедці в бочці!

Ура, ура! Це в цій норі

Він сяє, як у призмі:
В лемішку злиплись трударі,
"Пани" при комунізмі!!

І славлять "батька" до схочу.
І сліпнуть, тліють від плачу.

Велика річ Комуни суть,
Комуни грім практичний:
Поки їм їсти принесуть,
Йде плач комуністичний.

Велика річ комуни суть,
Велика річ, їй-право!:
Трудящих жмуть,
у зуби б'ють
Наліво і направо.

IX

Ламають ребра, шкіру спин
Дублять і рівно правлять...
Це справді він — це справді крин
Братерства й рівноправ'я!

Усі до нього черги ждуть —
Велика річ Комуни суть! —
Туди вони ногами йдуть,
А звідти їх в рядні несуть.

Зрівнявсь "куркуль" і "пролетар".
Велика річ Комуни дар!!

Велика річ! Велика ж річ!
Часи такі ж великі! —
Киплять в льохах і день і ніч
Деся стогони і крики.

То там рівняють громадян,
Всіх виправляють з хрустом.
О, той Прокруст! Він був профан

Перед оцим Прокрустом!

То ж там серед кривавих плям
(Ось тема лавреату!!)
Там правлять душі "куркулям"
І "пролетаріату":

Вправляють в душі їм марксизм
На Іллічових спицях,
І історичний сталінізм
В "єжовських рукавицях".

Ура, ура! Ура, ура!
Гудуть льохи й "підвали"...
Яка ж і радісна пора,
Коли б ви, братця, знали!

Велика річ соціалізм
Прямий, як хвіст на редьці!
Гіркий, як хрін,
смішний до сліз
В цій лютій оперетці.

Х

За заграганим вікном
Летять листки кленові...
О, дні страшні!
О, дні смішні!
О, дні чудні
і нові.

Там за вікном,
там за "щитком" —
За коробком залізним, —
Летять листки...
А тут таки
Немов при комунізмі!

Там за вікном,
там за "щитком"

Летять листки кленові...
Це ж символ тут,
як десь живуть
Творці мільйонові.

Ні ліжок тут,
ані стільців,
Ані столів для цих житців.

Лише стоїть у центрі ось,
Поблискує містично,
Величне ЩОСЬ,
могутнє ЩОСЬ,
Закрите герметично.

Стоїть воно те дивне ЩОСЬ,
Я центр комуни ції,
ось.

Залізне віко і кільце,
І мов Монблан той диво це.

Стоїть воно, у блиск взялось,
Мерехкотить містично,
Величне ЩОСЬ,
могутнє ЩОСЬ,
Закрите герметично.

Воно одно на колектив,
Як цент життя людського!
І щоб це диво обійти, —
Немає тут такого.

Пишається, богам на зло,
Всесильна ця приваба,
Мов ленінізму джерело,
Секретная кааба.*

Неначе прагнень інтеграл,
Мов світоч комунальний,
Мов душ найбільший капітал,

Магнет універсальний,

Немов новітніх всіх ідей
Могутній конденсатор,
Немов для нових цих людей
Всїх мрій акумулятор.

Його поставила отут
Для всїх сама Держава, —
В нїм сенс горїнь,
змагань,
стремлїнь
І всїх свобод,
і п р а в а.

Тому воно й величне осьь,
Те дивне ЩОСЬ,
могутнє ЩОСЬ!

І все суспїльство берегло
Привабу цю залїзну,
Мов ленїнізму джерело,
Скарбницю сталїнізму.

Залїзне віко
І кільце, —
"П а р а ш а" зветься диво це!

Стоїть воно те дивне ЩОСЬ,
Як центр комуни цїї осьь.

XI

Стоїть на вартї день і нїч
Велика річ,
цей "міт сторїч!"

Неначе прагнень інтеграл,
Мов світоч комунальний,
Мов душ найбільший капітал,
Магнет універсальний, —

Його поставила отут
Для всіх сама Держава,
В нїм сенс горїнь,
змагань,
стремлїнь
І всіх свобод,
і п р а в а.

Єдиний центр,
єдиний курс
І напрям генеральний,
Єдина мисль,
єдина суть
І дух універсальний.

Збірник хотїнь
одна цвітїнь
І ухилів — ні трохи.
Здобуток цілих поколїнь!
Шедевр цїї епохи!

Тут здїснївся утопїй лад:
Суспїльство
без "приватнїх" вад!
Централїзацїї доба!
Унїфікацїя раба!

Стоїть воно, на колектив
Одно,
незамїнїме,
Незаступїме... Словом, ти
Як не крути, як не верти, —
Нїяк не пройдеш мимо.

Мов Конституцїї тепло,
Загально невід'ємне;
Мов ленїнізму джерело,
Глибоке і таємне;

Залїзне віко і кільце...
"П а р а ш а"

зветься диво це.

XII

О, незабутній "батьку" наш!
О, людськості світило!
Від комунальних тих параш
Трудящих аж скрутило!

Це конституції тепло
Ну просто таки глушить!
Це ленінізму джерело,
Як і на волі, душить.

Ані зітхнуть,
ані дихнуть,
Ні хліба вільно проковтнуть,

Бо так у душу й пре тобі
Універсальний дух доби.

О, незабутній "батьку" наш!
Хвала ж тобі за блиск параш!

Хвала тобі, о, "батьку" наш,
За сяйво сталінських параш!!

О, батьку наш, о, батьку наш,
Хвала тобі й за глиб параш!!

Хвала тобі за диво це,
Що бідні люди мають центр!

Хвала тобі і за оце
(Щоби носить) на нім кільце!

Хвала тобі і взагалі
За тюрми всі на цій землі!

А ти, о, "батьків" віршомаз!
Хотів би я уздріти раз

Отак тебе біля параш,
Що наділив нам "тато" наш!

XIII

За загратованим вікном
Летять листки кленові...
Ці дні страшні,
ці дні смішні,
Ці дні жаскі і нові
Пройшов Антон як є сповна.
І келиха
допив до дна.

Спізнав всі методи ганьби
І всі "конвеєри" доби.

Таких глумлінь,
таких знущань,
Такої, брат, наруги
Не бачив світ! Ні тих страждань
І розпачу,
і туги.

Таких знущань,
таких глумлінь!
Терзань!
І зла такого!
Таких стогнань!!
Таких квилінь!!! —
Нема ніде й ні в кого.

Отут Антон спізнав всього
В ті дні страшні, похмурі.
І не списати мук його
і на волівій шкурі.

Хлиснув Антон добра, хлиснув
В цій ленінській фортеці!
Він "конституцію ясну"
Учив в найкращих спеців.

Хлиснув Антон, хлиснув... Аж жаль
За роки молодії!
Він "Конституції" скрижаль,
Сказати б, вивчив в дії:

Усі параграфи ясні
Йому вписались на спині.

А орден той (священний ще!)
Геть об лице розбито вщент.
І замість "Ордена",
йому
Вождь "ордер" дав на Колиму.

П'ятнадцять літ Антон здобув,
З "приколкою" к тому же!
А те що він невинний був, —
"До лампочки", мій друже!

"Невинний був"! "Невинний був"!
Якраз
за те він і здобув.

..

О, лавреатний рачколаз!
Хотів би ж я уздріти раз,
Який ти б був, коли б тебе
Отак судило У-Ге-Бе,

Чи, скажем, там якесь ОСО!
Чи "тройка" там,
чи
с а м С о с о!

Розділ шостий

Привіт, привіт, привіт, привіт,
Усім, кого я втратив!

Дістав Антон п'ятнадцять літ

З "приколкою", мій брате!

За щож?! Та ще й "приколку" теж?

А так,

за здорово живеш.

Прощай Донбас і Ромодан!

Пішов етап на Магадан.

О, як списать те все Біді,

Коли усі слова бліді!

Я знаю, будуть мастаки,

Що скажуть, рими не такі,

І що метафори прості,

І що гіперболи легкі,

І взагалі, що — "Пхі!" "Це стіх?"

От Бєлий наш,

чи хтось із тих

Чи "етіх",

Скажем, Гумільов,

Чи ще якийсь хахол на "ов",

Чи, скажем, турок ще на "ка", —

Ото!...

А це — політика.

Так, так. Це правда. Це — нуда.

Та тільки ж, бач, писав Біда

Не для "стіха" й не для вірша,

А так от,

як кричить душа.

Одна бо річ — краса письма,

А інше, брате, —

Колима.

Не до красивих тут "стіхов",

Як серце

розтопав Єжов.

Так що, Читач,
прости й пробач!
Ти зрозумів усе?
От, бач!

"Стіхі" хай пише хоч ВОАПП,
А нам ось треба на етап.

I

Ой, Колима ти, Колима, —
Ти новая планета!
Дванадцять місяців зима,
"А — астальное — лета!"

Етапи дужче загули
В юдолі нелюдимій;
І знов Антона повезли
В Сибір неісходимий.

Тепер йому,
Біді тому,
Прослався шлях на Колиму.

Ти Магадан мій, Магадан!
Чи бачив чудасію! —
Щоби не став з "Івана пан,
То геть везуть в Росію!
І то — подалі від людей,
Де не заніс би й крук костей, —
Аж геть,
аж геть
де мла тривка,
Аж геть — на край материка.

Ти ж Магадан мій, Магадан!
По сталінському плану
Аж на такий меридіян
Везуть нас з Ромодану!

Меридіян то й не страшний,

На ньому і Гвінея, —
Але, що інше — в дикунів,
А інше — в цій ось стороні,
Де так гримлять нові пісні
І Марксова ідея!

Меридіян то і не злий,
На схожим і Калькута,
Але що інше в "дикунів",
А зовсім інше — тут,
В оцім краю,
в оцім краю,
В оцім ось сталінським раю.

Одна річ — слухати з Москви
пісні під балабайку,
А інша, скажем, — комунізм
Советського Клондайку.

Одне бо діло — золота
Кремлівська програма,
А інше —
як дають життя
С т а д у ш з а р а д и г р а м а.

II

В краю, де вічна мерзлина,
Антон ждали радо...
Там стало з волі Сталіна
Советське Ельдорадо.

Там золота — ну просто жах!
І миють —
У людських сльозах.

Ой, Колима ж ти, Колима ж
На лютій паралелі!
Аж захопило серце, аж...
Немов на каруселі:

Тут мільйони земляків!
Мільйони їх, братухо!
Вони тут в золоті таки
Купаються по вуха,

По маківку,
по чуба край,
Геть зовсім з головою!
О, "батьку" наш, і де ж ти взявсь
З такою Колимою!

У Ельдорадо цім живуть
Щасливих мільйони.
І не помітив з щастя тут
Ніхто Біду Антона.

Лише помітив сам карнач,
І пес-вовчур,
і наглядач.

III

В краю, де вічна мерзлина,
Зібрались тьми народу, —
І різних рас,
і різних кляс,
І різного тут роду.

Тут різних "ухилів" митці
І різних "опозицій", —
Це все "злочинці", люди ці,
Із сталінських позицій.

Були тут вчені
й трударі,
І "куркулі",
й "пролетарі",
Були тут юні і старі,
І ті, що саме на порі, —
Від націй,
рас,

шарів
і сфер
Усіх республік еСеСеР...
Ну, словом, явлена сповна
Тут вся "широка страна":

Тут був
"всяк суций в ней язык" —
Грузин
"и друг степей — калмык".

Судило їх усіх "ОСО",
І "Трибунал"
і с а м С о с о.

Судив, сказать, "шемякін суд" —
Бригадно
і по-душно!
І брати золото отут
Послав великодушно:

На двадцять літ, на двадцять п'ять.
А як на десять, —
благодать!

Були такі, як от Біда.
А більш таких,
що й без суда:

Дістали десь по двадцять літ
Від "Тройки" так, "по блату",
Десь там в колхозному селі, —
За "трудодні" зарплату.

Зібрались так від рас
і кляс,
Дістали часу про запас
На правосуддя терезах, —
Та й миють золото в сльозах.

Тут є "заслужені"

й "собез".

Тут є з "приколками"

і без.

Коли б отак зібрати враз

Ті всі покути "сроки",

То тут засуджених якраз

Н а с т о м і л ь й о н і в р о к і в.

І всі живуть, немов святі, —

У щирояйнім золоті:

Без хат,

без мила,

без листів,

без сорочок,

без паспортів

І — в праведному голоді, —

Мов янголи на небесах...

І миють золото в сльозах.

IV

Ой, Колима ж ти, Колима,

На лютій паралелі!

Тут молитви і все дарма

В цій сталінській оселі.

З цих комунічних емпірей

Немає, брат, у світ дверей.

І світ із оперових зал

Не зна,

де "гинуть за метал"

І "Сатана справляє бал"

З усіх чортів юрбою,

І "люди гинуть за метал", —

Ц е ж в с е н а д К о л и м о ю !!

Во славу сталінських програм, —

П о с о т н і д у ш
з а о д и н г р а м !

Якщо десь "гинуть за метал",
То тільки по-бригадно!
Як "сатана справляє бал" —
То тільки ельдорадно,
Ось тут ось,
вліті
і в зимі, —
на золотій цій Колимі.

Але сказали б ви й самі,
Кремлівську взявши призму:
На в с е с о ю з н і й Колимі,
С к а р б н и ц і к о м у н і з м у.

Сам "сатана справляє бал"
З усіх чортів юрбою
І люди "гинуть за метал" —
Якраз над Колимою.

Чорти ж всі —
сталінські, руді,
І з орденами на груді.

V

Ой, Колима ж ти, Колима,
На лютій паралелі!
Утіха тут —
лиш смерть сама
В чортячій каруселі.

У ґрунті — вічна мерзлина
А в людях — злоба вічна!
Така вона,
така вона
Юдоль комуністична.

У ґрунті вічна мерзлина,

Навколо ж — варта вічна:
"собача",
"вохрівська",
"блатна"...

Така вона, така вона
Юдоль комуністична!

Вона на чортів, бач, метал —
На золото багата,
Тому "чорти" тут "правлять бал"
І брат мордує брата.

У сьайві сталінських програм
Несе свої закони:
Тут числять золото — на грам,
"Людішек" — на мільйони.

У сьайві марксових ідей
Советських олімпійців, —
Тут грам металу — "сто рублєй",
А люди — по копійці!

Тому то їх на терезах
Не жалували судді, —
Щоб мили золото в сльозах,
Сами ж топились в бруді.

Тому то в вічних цих льодах
Людей без ліку й тратять:
Тут
миють золото в сльозах,
Серцями ж —
прірви гатять.

Тому во славу всіх програм
Комунівської ери
По сотні душ за один грам
Кладуть тут у кар'єри.

Тому, о, друже мій, тому
На клич цього закона

На цю жорстоку Колиму
Загнали і Антона.

Ой, Колима ж ти, Колима,
Тому ж то ти й "планета",
Що в світі цілому нема
Хто б знав твої секрети.

VI

Антон вже може б і не жив,
Покинув цю "волинку",
Вже може б голову зложив
За золоту пилинку,
Уже б з життя пішов давно,
Лишив би й золоте руно,
Уже би все покинув він, —

Так снівся край йому один...

Серед страждань,
серед конань
Приходила година —
І снівся край йому один,
Все снилась Україна,

Та незабутня
і одна,
Дитинства й сонця
сторона.

І він зривався, ніби птах,
Забутий карначами, —
У веселкових
дивних
снах
Втікав туди ночами, —

У сонцесяйну
мрію ту —
У ту Вітчизну

золоту.

А прокидався...

то тим і жив.

У серці

все її носив.

Ой, Колима ж ти, Колима!

Страшна ти й грізнотонна,

Та тої сили, брат, нема

У тебе, люта Колима,

Щ о б п о б і д и т ь А н т о н а.

VII

Зіходить сонце всім ураз

На всім меридіянi,

Та тільки ж інше це у вас,

А інше — в Магадані.

І ходить сонечко також

По кожній паралелі,

Та тільки ж інше це для вас,

А інше — в цій пустелі, —

В пустелі, де людей нема —

Хоч їх і мільйони! —

Лиш знеосібленість сама,

Шикована в колони.

А ті, що їх шикують так

І пхнуть багнетом в спину, —

Це лиш додаток до собак

Привчених "брать" людину, —

Це щось середнє межи псом

і гомо-сапієнс часом.

У ґрунті вічна мерзлина,

А в душах — злоба вічна,

"Собача",

"Вохрівська",
"ясна" —
(Отцівська тобто) — це ж в о н а,
Юдоль комуністична!

І це — доби єдиний план:
Так
від Кремля й по океан.

VIII

Цього
"разсудком не обнять!
Аршіном — не ізмеріть!":
...ДАЛЬЛАГ...
...БАМЛАГ...
...СЄВЛАГ...
...КАРЛАГ...
...УСТЬЛАГ...
...МУРЛАГ...
...ПЕЧЛАГ...
...Г У Л А Г !!!.. —
По цілій еСеСеРі.

Ні, це
"разсудком не обнять!"
"Аршіном — не ізмеріть" —
Оцих от радісних понять
В комуністичній сфері;

Понять про те, як Труд отут
Зробився ж величавий!:
Став "делом честі"
і "геройства",
"Доблесті"
і "Слави"! —

...СЄВЛАГ,
ДАЛЬЛАГ,
БАМЛАГ,
Г У Л А Г !!!..

По цілій еСеСеРі.

Цього

"разсудком не абнять",

"Аршіном — не ізмерить"!

І всіх оцих "твердинь труда"

Попробував

Антон Біда.

І тих "фаланг",

і тих колон, —

Всього поспробував Антон.

І "баланди-бурди"

й кошар, —

Всього поспробував шахтар.

Усе пройшов він —

"Крим" і "Рим",

"Залізні труби",

смерть і дим,

Скорбут,

відчай,

ганьбу

і тиф

У всіх "труда твердинях" тих,

Багнети варти,

зуби псів,

І зуби сталінських дротів,

Льодові карцери

й палки,

І емведівські п'ястуки,

І матюки,

брудні плювки,

І власних сліз гірких

річки...

Усе пройшов Антон Біда

В тім "царстві волі і Труда",

У тих оазах золотих,

в фалангах Ленінових тих

...ДАЛЬЛАГ...

...БАМЛАГ...

...СЄВЛАГ...
...КАРЛАГ...
...УСТЬЛАГ...
...МУРЛАГ...
...ПЕЧЛАГ...
...Г У Л А Г !!!..

І ще... І ще... І ще ось "ЛАГ"! —
На всій землі цих повно благ
І навіть в атмосфері.

Цього
"разсудком не обнять",
"Аршіном — не ізмеріть!"

І всіх оцих "твердинь труда"
Покуштував
Антон Біда.

IX

На Колимі він злото мив.
На Чекунді — каміння бив.
В Караганді — вугілля рив.
На Зеї — будував він БАМ...
Ах, це був шик, скажу я вам!

О, славний БАМ!
О, грізний БАМ!
Числа немає тим рабам,
Що замість шпал лягли при дні
У цій от вічній мерзлині!

І не гримлять про те пісні!
І не стримлять хрести,
о, ні!

Нема імен,
немає дат
І ані пікнув лавреат.

О, комунальний віршопис!

Ти смачно п'єш
і м'яко спиш,
А от уздріти б тебе там,
Де в'ється БАМ
по черепам,
Отам —
отам —
при самім дні,
У мертвій
вічній
мерзлині.

Ну, словом, серед тих усіх,
Що ти за них тепер їси
Свій лавреатний білий хліб,
Між
"п е р е м і щ е н и х о с і б".

О, славний БАМ!
О, грізний БАМ!
Числа немає тим рабам,
Що від Охотська по Байкал
Лягли в провалля замість шпал,
У глибині,
При самім дні
У цій от вічній мерзлині.

І все для того був той шик,
Щоби з усього
Вийшов пшик!

Ура, ура вождю вождів
За пшик
від тих
усіх
трудів!

Але Біду і БАМ мого
Не зміг на шпалу взяти.

Благословила так його,

Вмиравши, бідна Мати.
І він —
ані горить в вогні,
Ні гине в вічній мерзлині.

Х

Уже б він може і не жив,
Урвав би лямку грізну,
Уже б він може і лишив
Цей світ соціалізму,

Вже може би покинув він...
Так снівся край йому один.

Серед страждань,
серед конань
Приходила хвилина —
І снівся край йому один,
Все снилась Україна.

Така усміхнена
й сумна,
Дитинства й сонця сторона.

І він зривався, ніби птах,
Забутий карначами, —
У веселкових дивних снах
Втікав туди ночами,

І біг крізь тундри,
лід
і сніг, —
І біг без пам'яті,
і біг...

І через цей незбувний сон
Не міг умерти наш Антон.

Ішов через вогонь і дим.
І падав...

І вставав завжди.

XI

І золото на Колимі
Він мив з товаришами:
Методи ті ж
і ті ж самі
З костями
братські ями.

На тій
на вічній
цілині —
У тій
у вічній
мерзлині
Рабам отим числа нема,
Що їх забрала Колима

За золоте оте "руно" —
По сотні
за одне зерно!

Нема числа отим рабам,
Що тут знайшли могилу
По сотні душ за один грам —
Грам! —
Золотого пилу.

І так ускрізь.
І так ускрізь.
Ускрізь по тих оазах,
Де будувавсь соціалізм
Із карцерами разом.

Отак він будувався скрізь
Ціною мук
і людських сліз.

І все для того був той шик,

Щоби з усього
в и й ш о в п ш и к.

XII

Ускрізь Антон добра хлиснув,
Тягнувши лямку вічну;
Зате ж і грамоту здобув,
Сказать, академічну.

Здобув він "грамоту" не ту,
Що мають лавреати, —
"С о в е т с ь к у п о л і т г р а м о т у",

Отак її от звати.

Ту політграмоту гірку,
Що її пишуть на карку.

Ту політграмоту, о, сер,
Що тільки й є у еСеСеР.

Оту, найкращу в наші дні,
Що її пишуть на спині!

Він політграмоту пройшов:
Від самого початку,
Через Ульяновськ і Єжов,
І геть аж по Камчатку.

Пройшов від "а" до "зет" підряд, —
Отак від П'ятихатки,
Через Дзержинськ
і Сталінград,
І геть аж до Камчатки;

Та ще й Камчатку проминув,
Дійшов аж до Чукотки...
І "труд-армійця" чин здобув,
Ще й сталінські "обмотки".

Аж поки "годі!" не прорік
І в тих "обмотках" не утік.

І далі жив вже без тії,
Ну, без тії,
як пак її, —
Він жив тепер, брати мої,
Зовсім
без "Конституції".

XIII

Пройшов Антон дощі й вітри,
І люті буревії.
Пройшов він славні табори
"Поправно трудовії".

Але його там всі "орли"
Поправить так і не змогли.

Не допоміг і Магадан! —
Смішна з Біди людина! —
Все сниться бідний Ромодан,
Все сниться Україна.

Химерне серце у Біди!
Чудна з нього людина! —
Все сниться дім
і рідний дим, —
Все сниться Україна:

Блакитне небо,
степ і гай,
Тепло
і ніжність літа...
Той веселковий Рідний Край,
Як радість ще не жита, —

Де хоч і вимер ближчий рід,
Так залишивсь його нарід.

Тому душа й тремтить в Біді,
Тому і рветься він туди —
В воді не тоне він. В вогні
Не хоче загинати...

Благословила так його,
Вміравши,
рідна Мати.

І він іде по всій землі
Із тим благословенням.
Ніде не гине.
Взагалі
Пишається з імення:

"Біда
з бідною
на біді
бідною поганяє!" —
В Ухті,
Читі,
Караганді,
На Колимі,
на Чекунді
І — хто ще теє знає,

Де ще тягав ежовський гак
Советського діпіста,
Чи по-советські буде пк:
Лихого комуніста —

"Врага народа", "шкідника",
І "куркуля", й "ухильника",
"Фашиста", "іста", "буржуя", —
Тих слів усіх не втисну я!

Ну, словом, з милости "отца" —
"Перемещонного ліца".

Звичайно ж для добра ж його
Отак "перемещонного":

З країни розпачу і мук —
В Комуни осіяну!

Тобто, приміром, із Прилук —
В "фаланги" Магадану,

У концтабори Колими,
В утопію Печори!.

О, тінь прославлених людьми,
Фур'є й Томаса Мора!

"Осанна!" — там кричали ми
У тих "фалангах" Колими,
Тій Мрії, здійсненій людьми,
Фур'є й Томаса Мора.

"Фаланги"
ленінських часів!
Утопій здійснення
усіх!

Вершина думки й боротьби!

Не лиш чини і ранги, —
Вся філософія доби
Вмістилась
в ці "фаланги"! —

Один "аргат" — стодуш веде!
Чи пак жене, як вчитель!
Він точно знає, "що" і "де",
Він мовник і мислитель.

"Карнач" — професор людських прав
"Аргат" цей — за доцента.
"Стукач" — за експерта зіграв.
А пес — за асистента.

Велика річ — цей міт доби!
Велика річ!

Ще й більшу би!!.

О, тінь прославлених людьми,
Фур'є й Томаса Мора!

"Осанна!" — там кричали ми
У тих "фалангах" Колими,
Тій Мрії, здійсненій людьми,
Фур'є й Томаса Мора.

І теж у царстві тім труда
Кричав Антон,
кричав Біда.

XIV

Але Біда в "фалангах" тих
Не зволив загинати, —
Благословила так його,
Вмиравши, рідна Мати.

Де він не був,
куди не біг
Крізь смерть і жах таборний, —
Благословення він зберіг,
Як панцир непоборний.

І не горить він ні в вогні,
Ні гине в вічній мерзлині.

Ганяє він по всій землі
Та все звертає вліво,
Туди, де мруть "раби малі",
Чи пак "живуть щасливо".

В той край, що сниться так завжди...
Ну й що ж за чудасія!! —
Ніде
й ніразу ж ще Біді
Не снилася Росія!

Кружляє він по всій землі
Та все туди звертає,
Де мруть брати, "раби малі"
В далекім ріднім краї.

Туди,
де куриться гора
Наруги і страждання.
Туди,
де журиться сестра
Остання
в Ромодані...

Все хоче — Правда щоб була!
Щоб ця земля
н е т а к ц в і л а !
Все хоче здійснити свій сон...

Смішний Біда.
Смішний Антон.

Справляли всі його гуртом:
Палки і буревії,
І всі "фаланги" ті, з кнутом,
"Поправно трудовії",

Справляли карцер
і тюрма,
"Орли" ж ежовські
зокрема.

Але —
ні тюрми, ні "орли"
П о п р а в и т ь
т а к і н е з м о г л и.

Розділ сьомий

Багато літ —
аж двадцять п'ять! —
Плотили ми ясак,

І п'ятирічок, як проклять,
Творили "чудеса".

І кожен свій гіркий п'ятак
На "ПОЗИКИ" несли, —
Тобто плотили знов я с а к
Вперед на двадцять літ, —

Для того, щоб були у нас
І танки, й літаки,
Щоби могутніми були,
Мовляв,
робітники.

Щоби, мовляв, ота "свиня"
Не лізла в "огород",
Недоїдали ми щодня,
Не брали сала й в рот,

Все виробляли літаки
І школили полки...
Щоби ж могутніми, мовляв,
Були робітники.

І навіть те терпіли ми
Як та "свиня"... Ой, стоп!
Як покумалися "самі"
Наш "тато"
й Ріббентроп,

Чи той Адольф... Ми й це знесли,
Плотили свій ясак,
І на озброєння тягли
Останній свій п'ятак:

Все виробляли літаки ж
І школили полки ж,
Щоби могутніми були ж,
Мовляв, робітники ж!

Та коли раптом "Кум" заграв

На інший грамофон,
То —
боронити Рідний Край
лишився
с а м
А н т о н.

Коли той татів "Кум" ураз
Смальнув на інший тон,
То захищати землю й нас
Лишився
с а м
А н т о н.

Усе помчало за Урал.
Лишився
він лиш
на аврал.

Отой Антон, що його хтось
Недодавив в тюрмі,
Отой Антон наш, що якось
Не вмер на Колимі.

Привіт,
привіт,
привіт, усяк
Земляче мій, привіт!
Дарма ж
плотив же ж
ти
я с а к
Аж двадцять з гаком літ!

І

Хай вибачає наш "отець"
За те, що заробив:
Влади тюремний наш житець
Ні трішки не любив.

Ну, не любив, хоч ти заріж
Ні "тата", ні синків —
Ані кремлівської Зорі,
Ні всіх большевиків.

І навіть думав інколи
Як був ще і малий:
"Коли ж ви щезнете! Коли?!
Та грім же ж вас побий!!!"

Але як гримнула війна,
Печаль взяла його,
Була бо рідна сторона
Дорожча усього.

Як "визволитель", "татів" кум
З визволенням попер,
Узяв Антона жаль і сум, —
Ну що ж робить тепер!

Якщо нема жалю в своїх, —
В чужих же й поготів!
І визволителя цього
Антон не захотів.

Як від своїх чортма добра,
Чужий не принесе!..
Щоб захистити рідний край,
Біда віддавав усе.

II

Ой, дожилися ж, братця, ми
До дивної пори!
Такої дивної пори,
Що
і не говори!

Багато літ — аж двадцять п'ять! —
Платили ми ясак,
А як прийшлося оборонять —

Зробились "чудеса":

Не б'ють гармати. Й літаки
Угору не летять.
І не вперед політруки —
Чомусь назад біжать.

Не лізуть танки взагалі
Ні вход, ані назад...

За що ж аж двадцять з гаком літ
Плотили ми ясак!?

III

Ой, не літають літаки
Й гармати не стріляють!
І навіть вже політруки
"Галош" не "заливають":

І політрук,
і генерал —
Все мчить, мов вихор, за Урал.

Трубили з гаком двадцять літ
Як гнати ту "свиню" за пліт,

Як треба бити, бач, її
На свинській території.

А як прийшла на те пора, —
Все мчить, мов вихор, за Урал.

Згубили (от історія!)
Де тая "територія".

Ой, не літають літаки
Й гармати не стріляють,
І навіть вже політруки
"Галош" не "заливають".

Усе лишили на-ура
Герої й їхній "тато", —
Синки побігли на Урал,
А "тато" —
на Саратов.

І гнали вслід свиней і коз.
Лишали спалений колхоз.
Лошат, теляток і ягнят,
І навіть,
навіть гусенят
Пішечки перли за Урал...
Ура, ура, ура, ура!

Нехай живе великий муж,
Наш "тато" і "учитель"!
Нехай і "кум" живе к тому ж —
Європи "визволитель"!

Один біжить,
другий летить.
А межі них — народ тремтить.

Не захища його ніхто.
Хіба б Антон...
Та що ж Антон!:

IV

Як знаєм ми (і знає світ!),
Так сталося тоді,
Що дав "отець" п'ятнадцять літ
З "приколкою" Біді.
І що на зло "отцю" тому
Антон покинув Колиму...

Так ось, втекти Антон утік,
Але йому на зло
Тії "приколки" на хребті
Ніщо не узяло!

Бо відчепити дар "отця" —
У цім краю нема митця.

І вся утеча — лиш мана.
О, благодатна сторона!

Лишив "фалангу" золоту,
Але куди б не біг —
Він чортову "приколку" ту
Згубить ніде не міг.

"Приколка" та — в простих словах
Це
"п о р а ж е н и е в п р а в а х".

В правах усіх отих... таких...
Ну, словом, у правах л ю д с ь к и х.

В числі тих "поражонних" прав
Було (о, брате, знай!)
І п р а в о:
з з б р о є ю в р у к а х
С в і й б о р о н и т и к р а й.

Бо це була в е л и к а ч е с т ь,
Яку лиш мали ті,
Що не були на Колимі
Ані на Воркуті.

Це привілей, бач, тих клепал,
Що утікали за Урал.

Так що й умерти за свій Край
Не смів Біда Антон,
Бо "Конституції" украй
Порушив би закон.

О, слава їм! О, слава їм,
Отим усім вождям моїм

Що на Саратов утекли

І кинули "холопа",
І іншим права не дали
Тримати Ріббентропа.

V

Але Антон про те забув,
Б'ючися на Сулі,
І "Конституцію" усю
Порушив взагалі:

Забув "поразок" своїх рій,
В гарячому бою
Розвіяв по землі сирій
"Приколку" він свою,

Узяв він зброю всім на зло...

Бо "карнача", бач, не було!
Й "наглядача" вітри змели!
І "стукача" чорти взяли!
І "ВОХри" канули в потік!
І "тато"
на Самару втік! —

Узяв він зброю всім на зло
І бився за Вітчизну,
І за ягнят,
і за село,
За землю
й що на ній було, —
За все, крім комунізму!

Гей, бивсь Антон, брати мої,
В "народнім ополченні"!

В отім,
що встало на аврал,
Замість втікацтва за Урал.

В отім, що перше щиро так

Плотило "татові" я с а к,
Тепер же впало в переляк,
Що буде дерти й "кум" отак.

І от порушив наш Антон
Весь "Кодекс" взагалі —
За рідний край, за власний сон
Він бився на Сулі.

А з ним така ж голь сама,
Що їй — і виходу нема.

Але що зможуть ці "хохли",
Коли
і танки утекли!

Ну, що б "лишенці" ці змогли,
Коли і маршали втекли!

Ну, що б безумців горсть змогла,
Коли вся техніка втекла!

Як повтікали навпростець
І маршали,
і сам "отець"!

VI

І все ж в ворожому кїтлі
Боровся наш Біда
За щастя рідної землі,
За тихий Ромодан,

За матерів і за дітей,
За дідівські поля,
За все, що зрадила отак
Та гвардія з Кремля.

За всіх відданих на загин,
На хрест ганьби й хули,
Над Сеймом люто бився він

Й над водами Сули.

Бивсь до останнього Антон...

Поки й потрапив у полон.

Осанна їм! Осанна їм,
Отим усім "вождям" моїм!
Що дерли стільки літ я с а к,
Тепер же зрадили отак!

Осанна їм
вночі і вдень!..
Ех, жалко, жалко, брат,
Що не співав про це пісень
І жоден лавреат!

VII

Не жаль мені за той ясак,
Не страшно і хули, —
Як жаль мені, що ось отак
Мільйони полягли!

Сказати б, зжерто тьму таку
Ні за понюшку табаку.

Не жаль мені й за Колиму,
Ані за Магадан,
Де мили золота ми тьму,
Не жаль і за Кімкан,

Не жаль мені й за канчуки
Єжовської хули, —
Як жаль мені, що літаки
Літати не могли!

Не жаль мені, що й в мерзлині
Нас клали замість шпал, —
Як жаль мені, що танки хвалені
Тікали за Урал!

Не жаль ягнят, скажу вам я,
Отих, що власть взяла, —
Як жаль, що артилерія
Стріляти не могла!

Не жаль, не жаль, збагніть самі,
Нічого так не жаль, —
Як жаль, що марно тут слізьми
Полило кожну цаль.

VIII

Потрапив наш Антон в полон
З мільйонами разом...
Хвала ж тобі, хвала ж тобі,
Великий Совнарком! —

Що не потрапив з ними й ти,
Що зміг до фронту не іти,

Що кинувся не на аврал,
А кинувся геть за Урал,

Що перш з народу вижав сік
Та й з генералами утік!

Й не просто втік от за Урал,
А й сухарі в людей забрав!

Але — насамперед тобі,
Водителю, хвала!
І лавреатів тих юрбі
За пісню про "Орла"!

Хвала тобі за канчуки
І за моря хули,
Хвала тобі, що й літаки
Літати не могли!

Хвала, що гвардія твоя
Геть з Урал втекла!

Хвала, що й артилерія
Стріляти не могла!

Хвала, що ти з нас вижав сік
Та й з генералами утік,

І далі слухаєш пісні!..
А ми
лишились
в полоні.

IX

Потрапив наш Антон в полон
До "кума" Ріббентропа
І мали вішати його,
Як "ворога Європи".

За те, що він закон тих зграй
Порушив взагалі:
За те, що він за Рідний Край
Так бився на Сулі.

За те... за те... Ну, словом, брат,
Якраз за те ж за саме,
За що і сталінський аргат
В лице бив орденами:

За те, що він, Антон цей, от
Такий затятий патріот!

За те, що не любив кремлян,
А все любив свій Ромодан,
Що жодній владі не був рад,
Що не любив він влади Рад,
Ні тих панів, ні тих панят,
Лише любив простих ягнят,
Та ще волошок синій цвіт,
Та ще Шевченків заповіт.

Ну, словом, — люта кара ця

(Ось лавреату б дума!!) —
За те, що не любив "отця",
Та не хотів і "кума".

Бо у "отця"
любов оця, —
Це "зрада комунізму".
А в "кума" ж ця
любов стрільця —
Це "смерть соціалізму",

Чи пак в "отця"
любов оця —
Знак "ворога народу",
А в "кума" ж ця
любов стрільця —
Знак "ворога з природи".

Бо той "отець" карав ім'ям
Комуни світової,
А "кум" складав усіх до ям,
до ям,
до ям,
до ям ім'ям
"Європи, бач нової"!

"Отець" в московському Кремлі
Шмагав свого "холопа".
А визволила — для петлі
Його
"Нова Європа".

І прирекла його на скон.
І мав висіти наш Антон.

І мав повісити Біду
Той самий,
ах,
той самий "дух", —

Отой,

теж майже лавреат,
Отой, що всім служити рад,
Ну, той
донощик і мильщик —
Всіх "визволителів" денщик,

Отой
одвічний ренегат,
Що їх у нас не мало, брат,
Що люблять їх за розтороп
І кожен "тато",
й Ріббентроп.

Х

В Єжова, бач, оцей халдей
Стеріг мого вагону,
А тут вішав він людей
За пляшку самогону,

Поштучно цебто. "Жисть-лахва!"
За літру вішав цілих два!

Цей "вірнопідданий хахол"
Ускрізь встигав зразково,
Чужим життям, немов в футбол,
Він бавився фахово, —

Цей вірнопідданий "халдей",
Оцей холуй,
оцей лакей,
Тля лихоліть,
дитина мряк, —
Цей з ласки Божої чиряк.

В "отця" він "строїв комунізм",
Тепер от Ріббентропу
З петлею він за спирт поліз
Творить "Нову Європу".

Півлітра — й звисла голова!

За літру — вішав цілих два...

Два брати. Два товариші!
Два друзі!.. Словом — дві душі.

Отак поштучно — ррраз! — і звис.
І вішав дальшого на біс.

І мав висіти й наш Антон.
Та...
десь мо' вийшов самогон,
Чи вийшов мотузків запас,
Чи не настав Антонів час,
Чи не було якраз петлі, —
А тільки наш Антон вцілів.

Чи материнський хрест не зтлів...
А тільки наш Антон вцілів.

Хтось передумав десь вгорі,
Великий а чи менший,
Що десь потрібні в цій порі
Європі "унтерменші",

Оті, що взнали — (гох! ура!) —
Концтабори й колхози,
Оті, що вгноювали б Райх,
Що для "Майн Кампфу" фюрера
Лили б і піт і сльози,

Оті, що в і к свій гнуть горби, —
Потрібні
с т а л і н с ь к і раби!

І загубивсь колонам лік, —
Пішли етапи в другий бік.

XI

О, дні чадні,
о, дні страшні,

О, дні жаскі і нові!
Хлиснув Біда
нових страждань
Вже на новій основі.

Лиш що за знак!
Ну що за знак!
Нема зовсім різниці
Як тисне цей "п а в у к", а як
"Єжовські рукавиці".

Нема різниці між цію
"Европою новою"
І між комуністичною
Старою Колимою!

Ой, що ж за знак,
за диво що ж!
Весь світ неначе в сказі! —
В "Новій Європі" цій також
Порядки, як в БАМЛАзі:

Ті самі кольби й канчуки,
Дроти,
багнети,
п'ястуки,
Відчай,
безправ'я,
біль утрат
І голод,
голод,
голод, брат!

І смерть — як мати рідна та.
Й могили братські без хреста.

Але... О, серце, дивне ти
В журбі за рідним Краєм! —
Не одному в Європі тій
БАМЛАГ здавався раєм...
Завжди бо так серця зорять,

Коли не хочеться вмирати,
Коли бажання в них одні:
Умерти в рідній стороні.

Бо ж легші там землі пласти...
О, людське серце! Дивне ти.

XII

Спізнав Антон і цей режим,
Де все дроти самі.
Конав під чоботом і цим,
Вмірав і в цім ярмі.

Не жаль було, що так вмірав,
Не жаль, що так конав,
Як жаль —
що С т а л і н п о ч и н а в,
А Г і т л е р д о к а н а в.

Але —
хоч як тяжкий полон, —
Не хоче вмерти наш Антон.

XIII

Не хоче вмерти наш Антон,
Смішна з нього людина, —
Йому все сниться дивний сон —
Далека Україна.

В плачі і стогоні людей,
У вирі безлічи смертей,
Серед проклять,
серед ридань —
Встає той бідний Ромодан...

Ні, дивне серце у Біди!
Чудна з нього людина! —
Все сниться дім
і рідний дим —

Все сниться Україна.

О, ти, "Европо пренова"!
Страшна ж ти й грізнотонна!
Та сили в тебе, брат, нема,
Щоб побідить Анто́на!

Він у "Новій
Європі" тій
Не хоче загинати...

Благословила так його,
вміравши, рідна Мати.

Біжить він
і по цій землі
Із тим благословенням...
Утік
і мчить, мов на крилі,
Щоб — або вмерти десь в петлі,
Або — знов битись на Сулі,
Пишаючись з імення, —

Проти чужих ворожих зграй,
За с в і й нарі́д,
За с в і й і к р а й.

XIV

Утік Антон,
утік,
утік
Від "кума" Ріббентропа!
Лови тепер хоч цілий вік!
Прощай,
"Нова Європа"!

Помчав Антон на схід,
На схід! —
Із власним серцем навзавід.

Летів крізь люту чужину,
Минаючи застави,
Летів крізь голод і війну,
Крізь жах,
крізь зненависть страшну...
Летів не ради слави,
Летів не ради орденів
І не для лаврів він летів,

А щоб умерти за свій край,
Б'ючись
проти ворожих зграй.

Цвіла надія золота
І гріла серце дума,
Що може ж "там" тепер не так,
Як перш,
чи як у "кума",

Що може ж там змінилось все
У тім химернім еСеСеР!
Що може ж хоч війна оця
Навчила розуму "отця"! —

Що може ж,
може ж,
може ж т а м
Тепер людям —
я к б р а т а м ...

І мчав на схід,
летів на схід
Із власним серцем навзавід.

Збивав і ноги об плоти,
Зривав і шкіру об дроти
Та об пеньки,
та об терни,
Та об прокляття чужини.

Летів на схід,

І п о в з на схід, —
Туди —
де браття, де нарід.

Свою злобу Антон скостив —
І за старе
він все простив,

Бо може ж,
може ж,
може ж т а м
Тепер людям —
я к б р а т а м ...

І мчав на схід,
летів на схід
Із власним серцем навзавід.

І прилетів...

Прощай, Біда!
Аж отепер стряслась біда.

XV

Усе так сталось, як і перш:
У з я в
Б і д у
у к і г т і
С М Е Р Ш.

XVI

Узяв тепер Антона СМЕРШ,
За те ж самісіньке, що й перш, —
Прирік на смерть.
Та поки вб'є...
О, серце біднеє моє!

XVII

Поки уб'є і
скине в тьму,
Він душу розіп'яв йому.

Оганьбив,
заплював
до дна, —
Затаврував, як "шпигуна",
Як "зрадника",
"фашиста" чи...
О, серце біднеє! Мовчи!

Це все за те, що бивсь Антон
За край свій на Сулі!
Бо ж "Конституції" закон
Порушив взагалі...

Що збройно ворога він бив
І — геть "приколку" загубив.

За те що він не з літаком,
А встав на "кума" з п'ястуком,

Коли втекли політруки
І не літали літаки,

Коли гармати не ревли
І генерали геть втекли,

І танки бігли за Урал...
Як сам лишивсь він на аврал.

І здивувавсь Антон без меж:
Т а д е ж о т а н а д і я ?!
Д е ж ?!

Ніяких змін тут не зайшло!
Все так,
як і завжди було!

Щоб знов Біду прибрать до рук,

Прибіг з Уралу п о л і т р у к.

XVIII

І затужив Антон не так,
Що деспот несудимий!
Гей затужив він, як вояк,
Як...
як...
як одержимий.

Затявся на життя і смерть.
Бо серце
стало
повне
вщерть.

Його терпляче серце —
в щ е р т ь !
Затявся він
на життя і смерть.

В вогні проклять,
в вогні образ
Побачив він тепера,
Що вірив він останній раз,
Що встала вогнепера

Його зненависть, як гроза,
Зродилась в муках і сльозах,
І буде жерти, як вогонь.

Усю цю мразь,
усю цю вонь,
Усю цю пакость взагалі
На "нашій не своїй землі".

В вогні образ,
в вогні проклять
Поклявсь, мов на ікону,
На душі всіх, що десь лежать,

Боротися до скону,

До всенародного Суда!

Для них же ж

буде ж

він Біда!

Бо ж вік конати всім в тюрмі

З системою такою!

Не буде діла, брате мій,

З такою от владою!

Поки ці тюрми й патрулі

Не зтерти геть з лица землі!

І розламати всі дроти!

І розігнать кремлян отих!

Поки не щезне геть з землі

І та "Нова Європа",

І ці майстрі тортур, петлі, —

Ці друзі Ріббентропа.

І затужив Антон до мук,

Що деспот несудимий!

Ах, тільки б видертися з рук!

Щоб смерть пройшла ще мимо!

Ще раз! Ну раз!.. Життя моє!

Б л а г о с л о в е н н я

д е ж т и є ?!

О, серце Матері! Мій крик...

XIX

І він з-під розстрілу утік.

XX

Ні, просто так Біда не вмере!

Ще СМЕРШ Антона не бере!

Благословила так його,
Вміравши, бідна Мати...

Від СМЕРШу
вихопивсь в вогонь.

Пішов Антон в Карпати.

Узяв він "фінку" на рам'я.
Вітчизно бідная моя!

І на чолі таких, як сам,
Став ватажком
повстанським
там.

XXI

І бився він у тих краях
В тяжких,
безвиглядних боях.

Гей билась жменька їх (на вид
Проста, але затята),
Мов той малесенький Давид
Супроти Голіята.

Та тільки ж це не ті слова,
Бо Голіятів тих
а ж д в а.

А ж д в а,
жорстоких, як завжди,
Супроти одного Біди.

Один — червоний. Наглядач.
Тюремник старшобратній.
А другий — чорний... ах, пробач! —
Не чорний, а брунатний.

Вони ж браталися колись.
Й щодо Біди —
смаки зійшлись.

Ще й "Гот міт Унс", чи "з нами Бог" ...
Та бивсь Антон
проти обох.

І вірив в торжество своє,
Якщо
на світі правда є.

"Смішний",
"смішне" й биття твоє...
Але ж
на світі
правда
є?!?

Так бивсь Антон на весь свій жаль...
Поки
й потрапив
в Бухенвальд.

XXII

Там, де зжерав, як гній,
Жорстокий крематорій,
Не розбираючи їх мрій,
Трагедій
і історій,

І там, де душ людських цвітінь —
Той блеск одноразовий —
Зникала в сморід і чадінь
У камерах ґазових,

І там, де били вартові
Півмертвих вже по голові, —

У цілім пеклі тім новім

Л и ш и в с я д у х Б і д и
ж и в и м !

Серед жахіть,
серед погонь, —
Устояв скрізь його в о г о н ь.

Як вічна ніжність тих долонь,
Тих материнських,
біля скронь.

Як туга,
як її жалі,
Як віра
в правду на землі.

Устояв скрізь його вогонь,
Отой страшний і мрійний,
Що не здолає вже його
Й вогонь крематорійний.

Отой, що з ним він пройде все.
Отой,
що суд в собі несе.

Отой, що в нім відчай і гнів,
Любов і сльози матерів,
Розплата
деспотам
сповна!..
Отой, що міряє із дна.

Непогасимий і святий,
Що наказала взяти
І через світ увесь нести
Веліла бідна Мати,

І принести його колись
В Вітчизну, Богом дану...

Щоб цвітом радості взялись

Лани
круг Ромодану.

Розділ восьмий

Учвал до фінішу жену,
Стинаючись душею, —
Спішу скінчити цю страшну
Діпівську "Одиссею"

Бо як не встигну хоч як-будь,
То добрі люди не дадуть.

Відомо ж, що настав за час
Для "недостріляних" у нас:

Сьогодні — тут,
а завтра... — Бач! —
Услід, як дух, повзе стукач,

За "стукачем" — якийся "сват",
За "сватом" — кат
і лавреат,
І генерал, і ще й (сміха!)
Якась дрібнюсінька блоха!

Услід за першими
лиха
Повзе
Дворушницька блоха!

І хоч вона й зовсім дрібна,
Але ж кусюча сатана.

Тому й спішу навзаводи
З бригадою тією,
Щоби скінчити цю Біди
Жахливу "Одиссею", —

Бо як не встигну хоч як-будь,
То добрі люди не дадуть.

Нехай же буде цілий світ
Хоч стільки правди знати!..

Привіт,
привіт,
привіт,
привіт,
Товаришу і брате!

I

Не вмер в кацеті наш Антон,
Не впав у смерти сон...
Привіт,
привіт,
низький поклон
Для всіх "дисплейс персон"!

Та ці слова для нас сліпі.
Привіт, привіт
д л я в с і х Д і — П і !
А щоби знали точно всі:
Д л я "п е р е м і щ е н и х о с і б" !

Привіт, привіт і тим, що десь
В далекім Магадані!
Привіт і вам,
що журитесь
В всесвітньому скитанні!

В тим, що томляться в путі.
І тим, що мруть на Воркуті,
На Колимі,
в Караганді,
У Тигді,
Кивді,
Чекунді...

Усім, що йдуть крізь тьму і світ —
Привіт, привіт, привіт, привіт!

Не вмер в кацеті наш Біда,
Бо вмерти
не мав права:
Бо в нього до "вождів труда"
Велика дуже справа —

За всіх отих на Чекунді,
На Колимі,
в Караганді!..

Тому —
Біді ще не кінець.

І добре знав про те "отець".

II

В громах експльозій "мир" злетів,
Дракон пожер дракона...
Простіть! Слова зовсім не ті
Зірвались у Антона.

Нехай простять "великих три",
А ти всю правду говори, —
Хто спас дракона... отого
Четвертого "великого".

Йому вже доля прирекла
Пощезнуть з "кумом" разом.
Й вставала до небес хвала,
Що "тато"
стогне плазом,

Молились,
тішились раби:
Хочби ж уже!
Хочби!..
Хочби...

Ось-ось обох їх Бог поб'є!
Ой, є ж на світі Правда!

Є!!

І прогремить в віках луна
На "всіх языках":
"К а т с к о н а в !"
Дракон дракона доконав! —
О б о х
Бог праведний прибрав!!

Але... не тикаєм списа
Ми у високі небеса.
Бо, значить з-за бомбових мес
Землі
і не видать з небес.

Поки розвіявсь чад заграв,
Дракона х т о с ь урятував.

І що за знак!
Чи мо' тому
Схотілося на Колиму?!
А чи кортіло вже давно
Стрибати сторчма у вікно?!

Чи хто вже зна (збагнем колись), —
А л е с п а с и т е л і з н а й ш л и с ь.

Дали драконові ленд-ліз —
І бомб і літаків, —
Щоби дракон "победно" ліз
За честь
большевиків.

Мабуть тому, хто дав тих благ,
Таки
схотілося в ДАЛЬЛАГ'.

І він допне таки свого...
Помилуй, Господи, його!

III

В громах експльозій "мир" злетів —
Дракон догриз дракона.
Та не було зовсім у тім
Потіхи для Антона.

Бо до цієї Дракон-змії
Багато в нього діла, —
Бо ж навіть в крематорії
"Приколка" не згоріла.

Як не згоріли й муки літ,
І той,
Шевченків
заповіт.

Гукають — "Мир!"
Це як кому.
Одним цвісти й пишатись,
А іншим, брат, на Колиму
Й на Воркуту вертатись.

Вирують радості кличі,
Прапори "дружби" в'ються.
Та залишились тисячі
Таких, що й не здаються, —

Отих химерних і "смішних",
Що "мир" і "щастя" не для них,
Що мруть в ярмі віків спокон...
А серед них і наш Антон.

Попереду — туман і тьма.
Позаду — куля й Колима.
А посередині — дракон...
І вже, немає ради —

Змагатись з ним лишивсь Антон
По цей бік барикади.

Усенький світ схилив чоло
Перед "отцем народів",

Лише в Антона не було
Бажань в такому роді.

Для нього — бою не кінець.

І добре знав про те "отець".

IV

Ще ескадрилії ревли,
Що Сам послав до бою,
А в Ялті вже наради йшли, —
Як бути з тим Бідою.

"Отець" схотів, як та судьба,
Вернути "беглого раба".

О, волелюбности доба!
Вернуть раба!
Вернуть раба!

Вернуть його у щот ленд-ліз,
Скричали всі альянти
І записали цей девіз
В ясні скрижалі Ялти.

І підписались аж під край —
"Вернуть Біду
в советський рай!"

Вернуть його для миру благ!
Вернуть, вернуть його в ГУЛАГ!

Вернуть великому "отцю"
Маленького "холопа"!..
І записали клявзу цю,
немов
за Ріббентропа.

"Вернути "беглого" раба!!".

О, волелюбности доба!

V

Усе так сталось, як і перш:
По манію трактата
З'явився по Антона СМЕРШ
Від самого від "тата".

Приніс мотузку й штик в запас,
Щоб прикріпить
"приколку" враз,

Щоб "мир" списати на виду
І повернути в "рай" Біду.

Та поки СМЕРШ дари доніс,
Раби розлізлися раніш.

Антон подався в світ чимдуж
Крізь зломані затвори,
Не біг, а рачки повз, недуж —
Скалічений і хворий.

Мерщій
в румовища найперш!
Поки не "визволив" той СМЕРШ.

І почалась,
гей почалась
Веселая забава...
Побіг Антон, мов тінь якась,
Що їй і жить на світі зась, —
Побіг,
поліз,
поповз,
подавсь,

Ускрізь звивавсь,
ускрізь ховавсь
Без захисту

й без права.

Серед проваль.

Серед руїн.

Від Бухенвальду по Берлін.

VI

А навздогін, а навздогін —

Ясні скрижалі Ялти!!!

Біду у хаосі руїн

Ловили всі альянти.

Гіп-гіп-ура!

Гіп-гіп-ура!

Біду давно вловить пора!

Анум для Сталіна-отця

Усі разом ловить збігця!

Унум,

урра,

гав-ду-ю-ду! —

Усі разом ловить Біду!

Хай буде Джо такий от приз:

Щоб завершив Біда ленд-ліз!

І мерехтять,

про "мир" кричать

Ясні скрижалі Ялти.

А десь за ними "втікача"

Ловили всі альянти.

Хай буде Джо такий от приз:

Хай завершить Біда ленд-ліз!

VII

І бігав він у тьмі ночей

І в хаосі румовищ

Голодний,
хворий,
без речей,
Без права
і без мови.

Метався він по всіх кутках
В Європі знаменитій,
Не знав, добути де шматка,
Де голову схилити,
Втікав від татових хортів.
Ніяк до "раю" не хотів.

Попереду туман і тьма,
Скитання і втрати.
Позаду ж — куля й Колима,
І каторга, мій брате!

За те, що ері він не в тон.
За те, що він "Біда Антон".

І помагала різна тля
Ловить "совета",
"москаля",
"комунаря"... Тю! Тю! Гиля!...
Така дрібна мерзенна тля.
Чужих охранок вірні пси
За шмат "гнилої ковбаси"

Ганяли всі Біду того,
Як лист, роздертий в бурі...
І не списати мук його
І на волівій шкурі.

VIII

О, волелюбности доба!
О, доля "беглого раба"!

Було його по смітниках,
Було й за смітниками,

Було його і по мостах,
Було й попід мостами,

І в бомбосховищах брудних,
По всіх румовищах страшних.

Скитався він в нічній імлі
І біг,
і біг по всій землі.

Було його по всіх шляхах
Маленьких і центральних.
Було його і по кутках
В кльозетах привокзальних.

Було його в льохах руїн,
Ще й не в одній країні:
Від Бухенвальду по Берлін,
Від Праги по Ріміні.

Але всі сталінські "орли",
Ще й з ними всі альянти,
Біду спіймати не могли,
Прибить скрижаллю Ялти.

Не допомогли і клепачі,
Донощики
і "стукачі".

Ніхто
серед нових доріг
Впіймать тепер Біду не міг.

І забавляли світ уже
Такі от перегони, —
Як "тато", ласий на чуже,
Не міг вловить Антона.

Як тих "великих" всіх юрба
Ловила "беглого раба".

Ура, ура! Гав-ду-ю-ду!
Ні,
не впіймати вам Біду.

Бо він ще має шанс один:
В т е к т и у с м е р т ь ...
Адъє й амінь!

IX

І шанс оцей багато хто
Обрав, як щастя в двері,
Спустивши кров (для Ялти б то!)
З підрізаних артерій.

Або кидався ось куди:
Під тріумфальні поїзди,
Під танки,
в ланцюги гармат...
Під комунальний
"татів" мат.

Багато так втекло рабів,
А надто біля Драви,
Старих,
діток,
і матерів,
Загинувши без слави.

Але Антон, хоч як він біг,
Але отак втікать
не міг.

Бо дивне серце у Біди,
Смішна з нього людина, —
Все снівся край йому один,
Все снілась Україна.

Волошка синя. Степ і гай.
Тепло.
І ніжність літа...

І він зривався... Пострівай!
Не умірають!!
А ж и т и !!!

Не може ж вмерти так Біда!
Він так не має права! —
Бо в нього до "вождів труда"
Велика дуже справа!

Нехай тих мук налито вщерт, —
Боротись!
На життя і смерть!

Х

Всі дзвони у Москві ревли...
Ах, Боже, де ви чули!?!
Ті дзвони ж аж колись були,
Та в крові потонули!

Чи пак пішли у "Фонд страни",
Аж у Пекін і далі:
Латунь пішла на ордени,
А срібло — на медалі.

На кулі ще пішло койде —
В "священний" фонд еНКаВеДе.

Так що про дзвони ми лишім,
В "антени" їх перепишім.

Антени всі з Москви ревли,
Щоб допомогли алянти:
Аби на "родіну" ішли
Й повзли репатріянти.

І світ ті дзвони наслухав
І від зворушення зідхав:
Звела,
з ума
звізда

руда...

Лиш не зідхав Антон Біда.

Метався він у тьмі ночей

І в хаосі румовищ

Розбитий,

хворий,

без речей,

Без права

і без мови.

Та не здавався нікому він,

Ні на багнет,

ані на дзвін.

Нехай тих мук налито вщертъ —

Б о р о т и с ь !

на життя і смерть.

XI

Вмістив у серце тьми рабів,

Старців непопулярних,

І їхні мрії голубі

Із каторг заполярних,

І негасиму сліз цвітінь

На звук Вітчизни тої,

І душ замучених летінь

До волі золотої, —

І з цим ішов крізь цілий світ,

Крізь бурі і тумани,

Крізь вир наруги,

злови гніт,

Крізь горя океани —

Туди... Вперед...

Вперед туди!..

Химерне серце у Біди.

XII

Крізь хаос зрад, дощів і мряк
Пливе він, як моряк.
Над ним тримає щастя знак
Далекий Зодіак.

На перекір пливе всьому
І вдень, і уночі...

Він не один —
і м'я ж й о м у :
В е л и к і т и с я ч і.

Ім'я йому
(слова скупі!) —
Ім'я йому —
Оте
"Ді-Пі".

Крізь хаос бур, дощів і мряк
Пливе він, як моряк,
Над ним тримає щастя знак
Далекий Зодіак.

І не страшний йому "отець",
І СМЕРШ, і брухт руїн.
Для нього жахи всі — пусте,
До всього звиклий він

Це ж він по Кемптенах ставав
І супроти еМ-Пі...
Це ж він беззбройний захищав
Життя своє,
Д і — П і !

І по Герсфельдах він також
Стояв грудьми, як мур...

Таких нема людей, або ж
Таких немає бур,
Щоб віру в Правду геть змели,
Щоби зломить Біду могли.

У боротьбі з Кремлем стозлим
Це — хлопець радикальний...
І слава вже встає над ним,
Як світ зодіякальний.

Ніхто зломить його не міг,
Ні "пряник" той,
ані батіг,
Ані той Кемптен,
ні Герсфельд,
Ані "сексот",
ні інший "гельд".

А ти, о, "тату" в тій порі!
Тобі знімають "урі-урі"!
І поки ти знімав "урі",
Утратив
геть всі козири.

XIII

Ді-Пі ті кров'ю склали звіт.
І зрозумів Біду весь світ.
І похопилися вожді...
Й загинуть не дали Біді.

У світі ж
є ж
іще ж
добро!

І доказало це
І Р О.

І доказав це цілий світ!

XIV

Привіт, товаришу, привіт, —
Сказали так і ті раби,
Шиковані в колони,

З-за розпроклятої габи —
Залізної заслони,
Герої каторги й труда:

Привіт тобі,
Антон Біда!

Привіт тобі,
привіт,
привіт!
Іди,
ти йди крізь цілий світ,
Не потолай і не гори —
Про нас
всю правду говори.

Про нас всю правду говори!
І не тони...
І не гори...

І він іде по всій землі
І з цим благословенням,
Ніде не гине,
взагалі
Пишається з імення;

Біда з бідой на біді
Від краю і до краю
Пройшов весь світ... В тяжкій труді
(Але вже не на Чекунді!)
Готується до "раю":

Здійснює братній заповіт —
Він ширить
правду
на весь світ.

В змаганні тім з Кремлем стозлим
Ді-Пі цей —
унікальний.
І слава вже встає над ним,

Як світ зодіякальний.

XV

Де він не був,
куди не біг
Крізь розпач і гонитву,
Він сльози Матері зберіг,
Як скарб
і як молитву.

Зберіг любови бризки ці
Пекучі
і солоні,
І мови звук,
і на лиці
Тепло Її долоні...

І з цим іде в житті страшнім
Біда цей унікальний.
І слава
через те
над ним,
Як світ зодіякальний.

Ім'я ж йому —
піді злічи!
Ім'я —
в е л и к і т и с я ч і.

Розділ останній

I

"Великий тато" дуба дав,
Хоч був і не смертельний.
Та тільки ж він заповідав
Всій братії безчельній, —

Як "дело честі",
як всього

Секрет "благоустройства",
Як "дело слави" і, того,
Ну, "доблесті й героїства",
Як першу справу на роду:

В п і й м а т ь !
В п і й м а т ь т а к и Б і д у !

О, будьте "бдітельні" в цей час,
У цю епоху грізну, —
Вловіть Біду, прошу я вас,
Для щастя комунізму,

І, чи живого, чи в труні,
Ви приведіть його мені.

І до землі пригніть його
Хоч перед мавзолеєм! —

Для серця бідного мого
Це буде, брат, елеєм!

Тоді ж —
аж геть до Чекунди
Пошліть ви шкуру із Біди!

А кості — аж на Воркуту!
Щоб мав Антон пригадку ту,
Що я йому був Богом дан.

А душу —
геть на Магадан!

II

На "будь готов!"
"В с і г д а г о т о в !" —
Гукнули так міністри.
І полилась мазута слов
З нової вже каністри.

Щоби Антон віддався живий,
Проголосили
"к у р с н о в и й".

Щоби вловить Біду таки,
З'ягнутились більшовики,
Геть здитиніли на виду,
Аби вловить таки Біду.

І ллються дивні трелі от,
Течуть меди рікою.
І лізуть "бублики" у рот
З "братерською" рукою.

О, милий... Да!
О, любий... Да!!
О, ти хороший наш Біда!

Біда... Бедняжечка... Да, да!
О, да!..
Нуда!..
О, да!!
Наш бедний, бедний землячок...
Скареї,
скареї до нас, браток!

Чарують дивні трелі от,
Течуть меди рікою.
І лізуть "бублики" у рот
З "братерською" рукою.

І на увесь свій новий хист
Створили комітет, —
Шпигун, фашист і емведист,
І сталінський поет.

А з ними став в союз "стукач"
І "сват", і "наглядач";
І ще й знайшлась якась лиха
Дворушницька блоха...

В цілому вийшов "той" букет —
Преславний комітет!

Нехай живе ж "стукач" і "сват",
сексот
і кат,
і лавреат,
і генерал,
І з ним лиха
Замотеличена блоха!

В цілому, знач, нехай живе
Ударна ця бригада,
Що стільки літ Біду жене —
Й не може дати ради!

Течуть медів струмки. Річки!
(Коли б не тая зона!)...
І скачуть, скачуть "бублики"
З Москви
аж до Антона.

Їх запихати хоче "сват".

Який же ж ти й хороший, брат!

III

В Єжова, бач, оцей халдей
Стеріг мого вагону.

При німцях вішав він людей
За пляшку самогону.

Альянтам він — про "тайни" всі
Доноси плів до Сі-Ай-Сі.
А тут він, Господи прости,
Узявся
Про любов плести.

Але "любов" та не нова,

Їй ліг десятків понад два,
Вона списалась на хребті
І на карку,
на всім житті, —
Були бо "тато" не скупі...

І посміхається Ді-Пі:

Яка ж ідея "золота"!
Яка ж механіка проста:

IV

Антон Біда напився мук
І ледве, ледве зіпа,
Та й взагалі Біді тому
Далеко до Едіпа, —

То може ж він не вбереже —
Й підніме "лапки вгору" вже.

Бо ж той Біда ж
напився ж
мук
В кацетах і руїнах!
Скропив слізьми і потом брук
По всіх
чужих
країнах!

Побитий геть —
від подошов
І аж по самі вуха!
І всі він скрінінги пройшов!
Страхіття всі прослухав!

Збирав "бички",
збирав і брухт
Помежи смітниками,
І від тяжкої праці пух,
Хоч й не під канчуками.

Хлиснув Антон біди, хлиснув,
Як лист
в жахливій бурі!
І не списати мук його
І на воловій шкурі.

Вже й світ померк Біді тому.
І ледве дишеться йому...

І ворог бачить теє все,
Чигає пильно
і пасе:

Ану ж зламається Біда! —
І в е р н е т ь с я ...
"Вот будет да!!!"

V

І шле листи якийсь кастрат:
"Вернись, Антон!
Вернися, брат!!."

Такий бальзам на біль утрат:
"Вернись..."
"Вернись..."
"Вернися, брат!..."

А "брат"..."
А "брат"... Ну, що кому! —
Хоч він і ледве зіпа,
Хоч він недуж
і хоч йому
Далеко до Едіпа,

Але премудрості статті
Йому вписались на хребті.

Тож поки пам'ять в ньому є —
В нім воля не вгасає,
Він бачить вороття своє

В далекім ріднім краї,

Але не так,

О, ні, не так,

Як сплянував отой мастак!

Бо не дарма ж, куди не біг

Крізь розпач і гонитву,

Він сльози Матері зберіг,

Як скарб

і як молитву,

І ніс любови бризки ці

Пекучі і солоні,

І мови звук,

і на лиці

Тепло її долоні

Крізь світ увесь,

крізь люті дні...

О, не даремне, брате! Ні!

І каже він тому "комусь":

"Авже ж вернусь...

Вернусь...

Вернусь..."

Хоч не списати мук моїх

І на волівій шкурі, —

Я хочу ще не тих боїв!

І не такої бурі!

Не за ягнят... Не тих утрат

Зазнав Біда чимало!

(То ви боролись за ягнят —

з душею грабували!)

Не за ягнят,

за більший біль:

За волю всього роду!

За Правду!

За людські права

Всього мого народу!

За щастя душених в петлі!
З а ц і у с і у т р а т и ...
Щоб був же "С и н
І б у л а М а т и,
І б у л и л ю д и н а з е м л і !"

Ось за оці жалі мої
Я хочу
ще не тих боїв.

Ви всі гукаєте Біду?
Прийду!
Прийду!
Авжеж прийду!

Та тільки як прийду, "брати",
То вам
Прийдеться утекти.

Бо як судилося Біді
Вертати всі утрати,
То розбіжаться геть тоді
Московські
лауреати.

Якщо призначив Правді Бог
Прийти ганьбі на зміну,
То доведеться вам вертать
Біді
в с ю У к р а ї н у.

І не допоможе ворогам
Ні СМЕРШ, ні диба,
ні наган.

На ваші співи всі —
сія,
така, вам
відповідь
моя.

VI

Я знаю,
там, де ворог жне, —
В далекім ріднім краї —
Ніхто Антона не клене,
Ніхто Біду не лає.

Я вірю,
прийдуть ті часи,
Коли на Україні
Оце читатимуть усі
Про муки наші нині.

Я знаю,
прийдуть ті часи,
Настане така ера,
Коли на Україні всі
Здивуються із зера,

Що ним колись був цей Біда
Отам де БАМ,
де Чекунда...

Я знаю,
прийде та пора,
Коли на Україні
Розкаже Матінка стара,
Як казку,
це дитині.

Я вірю,
ті часи прийдуть,
Як щезне брязк кайдання
І возвеличать всі Біду
За всі його страждання.

Я знаю:
прийде день такий,
Коли вся тля епохи
Геть розлетиться на друзки, —

"Отці" і "скоморохи".

Я вірю в те,
я знаю те, —
Розплати славний день гряде!

Д е н ь с п р а в е д л и в о г о с у д а !

І... щоб не милував Біда
(Бо добре серце має він):
Судитиме суддя один:

Отой —
Біди великий рід,
Той страдник,
грізний наш нарід.

За всіх братів —
твоїх,
моїх...
За всіх,
за всіх
дітей своїх.

Піднімуться "раби малі"
За Правду в "своїй хаті", —
Щоб був той "С и н
І б у л а М а т и,
І б у л и л ю д и н а з е м л і !"

VII

Прийде пора,
прийде пора,
Товаришу і брате! —
Ой, і прийде ж така пора,
Що будемо ми
до Дніпра
Всіх
репатріювати:

І з Колими,
й з Караганди,
І з Воркути,
і з Чекунди,
з-за гір,
проваль,
із-за морів,
із тюрем
і концтаборів,
із заполярної зими...
З усіх усюд прилізем ми.

Ми прийдемо з усіх світів
Із всіх розпуть Росії, —
Навтіхуй щастя Матерів!
Для ворогів же ...
В тій порі
Для них засяє Бог в горі
І М Е Ч
біля Софії.

VIII

Ось в ті часи вогненних шквирь
Великої розплати
Ми ще побачимося, вір,
Побачимось, мій брате!

До того ж часу і не жди
На таку "родіну" Біди.

Бувай!
Надійся!
А поки —
Товаришам мій стиск руки!

Для всіх, хто дома й хто в путі,
На Колімі й на Воркуті, —
П р и в і т !
Нехай...
П р и в і т !

Нехай...

Привіт! Привіт!! Привіт!!! Нехай...

Н е х а й

в Дніпрі тече вода!

А Н Т О Н Б І Д А,

Г е р о й Т р у д а.

1955, Квітень — Жовтень.

Західня Німеччина.

* Кааба — з арабського, куб.